

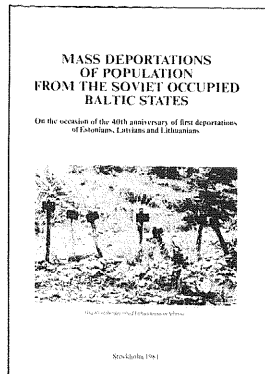
Eesti Rahvusfond avaldas uue teose küüditamistest Balti riikides

Eesti ja Läti Rahvusfondide ühisel väljaandel ilmus hiljuti ingliskeelne teos esimese massküüditamise meenutamise 40. aastapäeva puhul: Mass Deportation of Population from the Soviet Occupied Baltic States. Teos on koostatud ERF-i esimehe mag. Endel Krepp'i poolt.

Käesoleval sajandil on miljonid inimesed langenud ohvriks diktatoreile nagu Stalin, Hitler, Pol Pot jt. Need on oma poliitilisi vastaseid hävitanud massiliselt ebainimlikul viisil. Nende roimi on kirjeldatud paljudes raamatuis, kuid kuritegudele Balti riikides on vähe tähelepanu osutatud.

Juba 1951. a. andis Läti Rahvusfond välja küüditatute nimekirja Läti kohta. Samalaadiline nimekirja eestlaste kohta oli olemas ERF-il, mis mõnede eesti tegelaste tungival soovil saadeti USA-sse 1950. aastate algul Kongressi Kersteni komisjonile esitamiseks. Kahjuks läks see nimekirja Washingtonis kaduma. Nähtavasti tundsid tolleaegsed eesti tegelased USA-s vähe huvi sellise olulise materjali säilitamise vastu.

1949. a. anti Stokholmis välja "Lidandets Väg" ja 1966. a. Eesti Rahvusfondi poolt teos „Die Deportationen im Baltikum“. Ka leedu autorid on kirjutanud küüditamiste kohta Leedus. Aastate kestel on ilmunud ka artikleid ajakirjades.

Eesti Rahvusfondi poolt neil päevil ilmunud teos, milles antakse ülevaade nõukogude okupatsioonivõimude poolt teostatud küüditamisest Balti riikides.

Kaanepeildiks on küüditatud leedulaste haud Siberis.

Asja ilmunud uues teoses on antud kokkuvõtlik ülevaade küüditamisest ja terrorist Balti riikides Stalini ajal ja hiljem.

Küüditamised algasid juba Lenini ajal

Küüditamiste ja terroriga alustati Nõuk. Venes juba Lenini ajal 1919. a. 1922. a. anti poliitilisele politseile võim saata inimesi koon-
duslaagritesse ilma kohtu otsuseta. Ühenduses põllumajanduse kollektiviseerimisega 1930. a. algul algasid N. Liidus massilised küüditamised, mis jätkusid kuni Stalini surmani 1953. a. Stalini terrori ajal küüditati kümned miljonid inimesed.

Kui Hruštšov 1956. a. pidas oma Stalinit kritiseeriva kõne, siis ei mõistnud ta hukka Stalini massküüditamisi, vaid ainult kuritegusid parteiliikmete vastu. Küüditatud pidid ennast sumuks töötama plaanimajanduse huvides.

Päale N. Vene ja Natsi-Saksamaa vahelise mittekallaletungi lepingu sõlmimist 23. aug. 1939. a. ning peale Nõukogude ultimaatumit 1939. a. sõlmis Eesti 28. sept., Läti 5. okt. ja Leedu 10. okt. nn. vastastikku abistamise ja sõjalise baaside lepingud N. Liiduga. Kohe päale Leeduga lepingu sõlmimist andis NKVD kindral Serovi instruksiooni nn. nõukogudevastase elemendi arreteerimiseks ja küüditamiseks Balti riikides. See Serovi salajane juhiskirja koos teiste salajaste dokumentidega leiti NKVD paberite hulgast päale punaarmee taganemist 1941. a. suvel Lätis ja Leedus.

Serovi juhiskirja 1939. a. oktoobrist

Märkimisväärne on, et viimasel ajal on esile toodud kahtlusi nime-
tatud Serovi instruksiooni suhtes, nagu ei oleks dokument antud 1939. a. vaid 1941. a. Seda väidab Seppo Myllyniemi oma raamatus „Die baltische Krise 1938–1941“.

Uue brošüüri autor
ERF-i esimees
mag. Endel Krepp

Stuttgart, 1979, lk. 80–81. Kuna Serovi instruksioon ei ole dateeritud, siis tuleb selle avaldamise kuupäeva otsida teistest allikatest. Sellepärast on uues teoses lk. 32 ära toodud venekeelne koopia leedu allikast, millest selgub, et NKVD SSR dokument Nr. 001223 (Serovi dokument) on dateeritud 11. okt. 1939. Myllyniemi poolt avaldatud kahtluste kohta võib oletada, et ta on seda teinud desinformatsiooni alusel.

665.000 inimest küüditati või mõrvati

1941. a. 14. juunil, enne Saksa kallaletungi N. Liidule, toimus esimene massküüditamine Balti riikides. Küüditatute ja mõrvatute arvu Balti riikides 1940–1941. a. hinnatakse 169.000. Küüditatute ja mõrvatute arvu teise okupatsiooni ajal Balti riikides hinnatakse 496.000, Stalini ajal kokku nüüsi 665.000 inimest. Sellest Eestist 175.000, Lätist 170.000 ja Leedust 320.000 inimest. Küüditati Eestist, Lätist ja Leedu rahvaste juhtkond kõikidelt aladelt, küüditati perekonnapead koos abikaasade ja lastega, küüditati ka haigeid ja halvatu. Põhjalikult ettevalmistatud plaani kohaselt pidi

Kokkutulekud 24. ja 25. oktoobril Stokholmis

Laupäeval 24. oktoobril

EESTI RAHVUSNÕUKOGU ARUTLUSKOOSOLEK JA AASTAKOOSOLEK

Eesti Majas

kella 11.00–13.00 Laudkonnastlus: Kodumaaga suhtlemise küsimus

Juhatavad Mihkel Mathiesen ja Peeter Tõnus
Sissejuhatav probleemi asetus – Arvo Horm
Laudkonna koosseis teatakse hiljem
Osavõtt kõigile vaba

Kella 13.45–14.15 – Lõunasöök Eesti Majas

kell 14.30 – ERN ÜLDKOGU AASTAKOOSOLEK

1. Koosoleku avamine ja rakendamine – esimees Aksel Mark, 2. Eesti Välisviitluse Fondi stipendiumi teatavastegemine – 3. Aruanded: Rahvusvaheline olukord ja välispoliitiline tegevus – Joh. Mikkelsen, Olukord kodumaal ja ikestatud rahvaste küsimuse aktualiseerimine – Ülo Ignats, ERN tegevus ja aktuaalsed probleemid – Arvo Horm, Majandusaruanne – Juhan Raud, 4. Tegevuskava küsimused: aruandja Mihkel Mathiesen, 5. Valimised, 6. Kohal algatatud küsimused.

Pühapäeval 25. oktoobril

IV EESTI ORGANISATSIOONIDE KONGRESS

Norra Latin'i aulad, Drottninggatan 71 B, kell 10.30

I. Kongressi avamine, 2. Sisserännuametite juhataja Tord Palmund'i sõnavõtt, 3. Koosoleku rakendamine
II. Eestikeelsed saated Rootsi raadio ja TV-s – Tarmo Sepp koos Rootsi raadio ja TV esindajatega. Lähirääkimised.

Vaheaeg kella 12.00–15.00

III. Eesti organisatsioonide tegevus Rootsis – Ülevaade Eesti organisatsioonidest – Alur Reinans.

Ettepanek Eesti Päevade organiseerimiseks – Siim Saare.
IV. Aktuaalsed välisviitluse probleemid – Ülo Ignats. Lähirääkimised
V. Järgmise kongressi kokkutuleku küsimus.
VI. Kongressi lõpetamine

ESTO 80 ARUANLUSE JA LÕPETAMISE KOOSOLEK

Norra Latin'i aulad, Drottninggatan 71 B kell 13.00

Osavõtjad: Peakomiteed asutanud eesti organisatsioonid Rootsis

1. Koosoleku avamine, 2. Mandaatkomisjoni aruanne, 3. Koosoleku rakendamine, 4. Aruanded, 5. Revisjoni aruanne, 6. Peakomitee ja juhatus vastustest vastastamine, 7. Sihtasutuse asutamine.
Kell 17.00 loodetakse esitada ESTO 80 video-film Viru ruumides Eesti Majas.

küüditatama rohkem, kuid osal õnnestus kõrvale hoida.

Tugev vastupanu okupantidele

Teoses tuuakse ka kokkuvõtte vastupanu liikumisest Eestis, Lätis ja Leedus – viimases oli see eriti tugev. Asjaosaliste hinnangute järele võitles 22.–24. juunini 1941. a. Leedus punaarmee vastu 125.000 meest. Teise okupatsiooni ajal 1944–45 arvestatakse ak-

tiivset partisanide armeed umbes 30.000-le, 1949–50 umbes 5.000 mehele ja 1951–52 ca 700 mehele.

Küüditamisi, eriti massküüditamisi Balti riikides tuleb tõlgendada 1948. a. Ühinenud Rahvaste Üldkogu poolt vastu võetud Rahvamõrva konventsiooni järele rahvamõrvaks. Rahvamõrv kuulub karistatavate tegude hulka rahvusvahelise õiguse alusel.

Teataja

10.10.1981

Moskva tahab hakata kogu maailma

tsensoriks

N. Liit ei aja oma laiatumispoliitikat mitte ainult geograafiliselt – nagu Balti ja teiste Ida-Euroopa riikide ning viimati Afganistani alistamisega – vaid ka alade kaup. Niisuguseid alasid on muuseum laevandus, eriti prahiveo alal, ning maailma kõigi maade massisuhtlusvahendite reguleerimine.

Viimast Moskva püüab teostada, ise tagaplaanile jäädes, oma mõjualuste riikide või isegi osariikide abil UNESCO-s, ÜRO kasvatus-, teadus-, ja kultuuriorganisatsioon. Kõik sai alguse kümme aastat tagasi, kui Valge-Vene (kel on, samuti nagu ka Ukraina, hääleõigus nii ÜRO-s kui ka UNESCO-s) tegi hetkel, kui kõik lääneriigid olid protestiks lahkunud koosolekusaalist, ettepaneku UNESCO nn. massisuhtlusvahendite deklaratsiooniks.

Selles ettepanekus öeldi m.h., et „riigid on vastutavad nende võimupiirkonnas töötavate suhtlusvahendite tegevuse eest“. Igali rigid pidi olema õigus öendada juhlul kui ta leiab, et mõni välismaine suhtlusvahend ei olnud küllalt selgesti kirjeldanud nimetatud riigi võitlust „imperialismi, kolonialismi, rassismi, apartheid“ ja teiste taoliste hukkamõistetavate asjade vastu.

Päale selle soovitati ettepanekus veel, et ainult neil ajakirjanikel peaks olema õigus oma elukutses, kes peavad kinni selle deklaratsiooni põhimõtetest, s.t. tugevndada raha ja rahvusvahelist üksteisemõistmist, võidelda rassismi ja sõjapropaganda vastu jne.

Sellest algas peagu üldse mitte lõppeda näiv vaidlus. Läänemaailm USA-ga eesotsas oli muudugi niisuguse ettepaneku vastu, kuid mõned lääneriigid olid kõhkleval seisukohal. UNESCO sekretariaat tegi üha uusi parandusi, et organisatsioon võiks selle vastu võtta. Lõppude lõpuks saavutati niisugune lahendus 1978.a. Belgias peetud UNESCO kongressil. Kuid üksmeel oli rohkem näiline kui tõeline.

„The Times“ ütleski tabavalt:

„Deklaratsiooni tekst on täis põhimõtteid, mille suhtes keegi ei saa olla eriarvamisel, ja täis ütlusi, mille täpse tähenduse suhtes keegi ei ole sunnitud olema ühel arvamisel teistega“.

Sellele deklaratsioonile taheti rajada „maailma uus informeerimise kord“. Tehes riigid vastutavaks selle eest, mida ajakirjandus, raadios, televisioonis ja mujal öeldakse, oleks ta rakendanud totalitaarseid kommunistlike riikide korda kõikjal maailmas. Ja on selge, et kõike seda tegevust oleks juhitud Moskvast, nagu ta juba nüüd juhib suurel määral UNESCO tegevust. Läänemaailm, kaasa arvatud isegi Soome, tahtis aga pi-

dada järsult kinni senisest traditsioonilisest sõnavabadusest.

Neid küsimusi pandi arutama 16 liikmeline komitee, mille esimeheks oli lirimaas endine Nobeli ja Lenini auhinnad saanud peaminister Sean MacBride. Komitee väga pikk raport sisaldas siiski mõningaid positiivseid punkte. Üks nendest oli see, et raportis öeldi, et „tsensuuri ja informatsioonivahendamise meelevaldset reguleerimist ärgu olgu“, ja et ajakirjanikel peaks olema vaba pääs „nii ametliku kui ka mitteametliku informatsiooni allikate juurde“. Nõuk. Vene esindaja protesteeris mõlemate punktide vastu.

Ajakirjanike kaitse küsimuses MacBride komitee jõudis samale tulemusle kui enam-vähem terve läänemaailm on jõudnud:

„Komitee ei tee ettepanekut mingisugusteks erilisteks privileegideks ajakirjanike kaitsemiseks nende ülesannete täitmisel, kuigi ajakirjaniku kutse on sageli hädahohtlik. Ajakirjanikud on täiesti kaitstud alles siis kui igatühi inimõigused on garanteeritud“.

Komitee liikmetest oli muuseumi esimese niisuguse hoiaku vastu.

Aastate jooksul ja ka kõige viimasel ajal on UNESCO organid teinud palju katseid asjade juhtimiseks kommunistlike riikide poolt soovitud suunas. On koostatud komiteesid ja muid organeid, mille koosseis on ühekiigline. On tehtud katseid koosolekute korraldamiseks salaja, nii et läänemaailm pandaks sindinud tõsiasja ette. On tellitud ettepanekuid stalinistlikelt professoritelt (näiteks Pierre Gaboritilt Pariis-Nordi ülikoolist).

Kuigi läänemaailma vastuseis UNESCO poolt antud ajakirjanike kaardi vastu on ammu olnud tuntud, on seda ideed katsutud jonnakalt läbi suruda, muuseumis just eelpool nimetatud prantsuse professori poolt, kes tegi isegi ettepaneku ajakirjanike kaarte väljaandva komisjoni koosseisus. Seni ei ole õnneks neid kaarte siiski veel hakatud jagama – läänemaailma vastuseis on olnud küllalt tugev, kuigi ajuti komberdav.

Esiajal on seega N. Liidu katseid alustada terve maailma informatsiooni vahendamine Moskva tahtele tõrjutud. Küsimus on aga selles, kas see rinde püsib ka tulevikus küllalt tugevana.

Uut lootust annab selles suhtes Ameerika Ühendriikide esindajatekoja väliskomisjoni hiljutine otsus nõnda, et UNESCO loobuks kõigist oma plaanidest „piirata ajakirjanike tegevusvabadust ametliku tegevusloaga või muul viisil“. Komisjon nõudis ka, et president Reagan peaks uurima ja raporteerima kongressile, kas Ühendriiki-

USA kaitseministeerium hoiatab nõukogude hädaohu eest

Ameerika Ühendriikide kaitseministeerium avaldas palju senini salaja hoidud informatsiooni N. Liidu relvastuse arsenalidest ja sõjatööstusest. Selle informatsiooni avaldamine on mõeldud uue katsena veenda peamiselt Lääne-Euroopa aga ka USA enda avalikkust nõukogude-poolse sõjalise ohu reaalsuses, nii seletasid projekti ajakirjanikele USA kaitseministeeriumi esindajad 26. augustil.

Neile seletusele põhineva artikli avaldas 27. aug. „The Baltimore Sun“ ajalehe sõjaliste küsimuste ekspert Charles Cordry. Ühendriikide kaitseministri abi Richard Perle kirjeldas kõnesolevat ettevõtet kui „kõige massiivsemat senini salajase materjali deklassifitseerimist meie ajaloos“. Klassifitseerimise all mõeldakse USA-s selles seoses mingi informatsiooni valitsuse poolt salajaseks tegemise protseduuri. Perle selgitas, et siin on juttu aktuaalsest luure-informatsioonist – materjalist mida normaalselt ei lubata levitada avalikult.

Teised asjasse pühendatud informatsiooni allikad ütlesid, et kaitseministeerium teeb avalikuks joonistusi ja täpset võimekuse informatsiooni näiteks sellise nõukogude relva kohta nagu SS-20 tüüpi rakett, millest on viimasel ajal läänese juttu olnud peaaegu päeviti, aga mida ei ole kunagi otseselt kirjeldatud siinsele publikatsioonides. On ainult teada, et SS-20 on kolme lõhkepeaga rakett mis on sihitud Lääne-Euroopa vastu. See kujutab endast peamist põhjust miks lääneliitlased kavatsevad Lääne-Euroopas vastukaaluks paigaldada „Cruise“ tüüpi rakette.

Terve N. Liidu relvastuskapiteedid kohta salajase informatsiooni avaldamise projekt sai alguse aprillil kuus toimunud NATO tuumrelvade planeerimisgrupi nõupidamisel, kus USA kaitseminister Caspar Weinberger pidas ühe kõige detailsema ettekande nõukogude strateegiliste jõudude kohta, mida tema Lääne-Euroopa riikide ametivennad olid kunagi kuulnud. See ettekanne „avas nende silmad“, ütles keegi ajakirjanik Cordry informatsiooni allikaist.

Kõnesolevad ministrid soovitasid Weinbergerile ulatuslikku salajase informatsiooni deklassifitseerimist nii, et nad saaksid paremini veenda avalikkust arvamust nende riikides kaitseistemeid tugevdamise vajaduses.

Weinberger oli samasuguse reageeringu osaliseks mai kuus kui ta pidas jällegi detailse ettekande NATO kaitseministritele, seekord N. Liidu konventsionaalsetest sõjajõududest, arsenalidest ja sõjatööstusest. Sel teisel kohtumisel oli muuhulgas juttu kolmest nõukogude hiigel tankitehasest, mis

del on enam põhjust finantseerida UNESCO tegevust. Praegu USA maksab umbes veerandi UNESCO väljamõeldust.

Komisjoni otsus oli tehtud ühel häälel. Poliitilistes ringkondades arvatakse, et terve Esindajatekoda ühineb komisjoni seisukohaga. Kui sellega ühineks ka senat ja Ühendriigid loobuks UNESCO majanduslikult toetamisest, oleks see väga suureks löögiks viimasele.

ER

USA kaitseminister
Caspar W. Weinberger

olevat kõik üle pooleteise kilomeetri pikad. Informatsioon nendest tankitehasest tuleks nüüd näiteks avaldamisele.

Kaitseministri abi Perle ütles m.h. järgmist:

„Meie lootuseks on, et kui see väga mahukas kogu faktilist materjali nõukogude sõjalise ülesehitusprogrammi ulatuse ja suuruse kohta on laialdasemalt kättesaadav siis lääneliitlased saavad olust paremini aru.“

Cordry kirjutab, et Reagani administratsiooni on senini olnud väga vähe edu irtades veenda oma liitlasi suurendama nende kaitseprogramme ligilähedaltki nii ulatuslikult kui see on toimumas USA-s. Vähesed liitlasi riigid on isegi täitmas juba Carter'i administratsiooni ajal NATO poolt kokkulepitut plaani, suurendada oma kaitsepoliitika assigneeringuid 3% võrra pärast inflatsiooniga arvestamist, rääkimata siis Reagani administratsiooni poolt Ühendriikidele endale ülesseatud 7% eesmärgist. Viimane on küll hiljuti saanud kriitiku osaliseks USA föderalse elarve ameti poolt, mida juhib Reagani valitsuse noor ja mõjuvõimas liige David Stockman.

USA kaitseministeeriumi esindajad seletasid ajakirjanikele, et kõnesolevat, senini salajast, informatsiooni avaldamiseks raamatust mida levitatakse laialdaselt USA-s ja Lääne-Euroopas. Kavatsetakse kuuvahetusel pidada ka vastavald informatsioonikoosolekuid NATO valitsusametnikele, ajakirjandusele ja teistele. Nõukogude uueimate relvade seas, millelele pööratakse tähelepanu on kõige hiljutisem T-80 tüüpi tank ja „Taifuni“ tüüpi raketikandja allveelaev.

Eesti Vabadusrist pannakse tagasi mälestussambale Helsingis

Helsingi linnavalikogule liige Panu Toivonen, kes esindab põhiseaduslikku parempoolset erakonda juhtis hiljuti ajaleht „Uusi Soomis“ avaldatud kirjutuses tähelepanu sellele, et Vana kiriku puisteele asuvas Eesti Vabadussõjas langenud soomlastele püstitatud mälestusmärk, Sambale kinnitati Eesti Vabadusrist. Vähemalt veel 1979.a. seoses Eesti Vabariigi aastapäeval toimunud austuseavaldusega konstateerisin, et rist oli kohal.

Kuid kui hiljuti läksin mööda, märkas, et oli toimunud jultunud, häbiväärne tegu: Vabadusrist oli anastatud. Asi on seda piinlikum, et ka Stokholmis ilmuv eesti ajaleht „Teataja“ on pühendanud asjale tähelepanu. Leht küsib, kas liikel on olnud väikesed või „suured“ huliganid, millest viimasel väljendusel on selge poliitiline tagamõte.

Haudade ja mälestusmärkide teotamine on kriminaalkoodeksi alla kuuluv asi, nii et politsei kohuseks on uurida juhtunu põhjalikult. Teisalt Helsingi linna pargiosakond on vastutav Vana kiriku pargi eest, nii et soovitan muuta valvet tõhusamaks. Sel alal on ju ka Helsingi vabastamisel langenud soomlaste ja sakslaste kangelahadust.

Helsingi linna kinnisvaravalitsuse pargiosakond vastas Toivoneni-le, et küsimus ei ole osakonna arvates olnud „poliitilistest tahtavaldusest“, vaid harilikust vandalistist, mida esineb kõikjal. Pargiosakond kinnitas, et ta oli kohe, kui risti kadumine sai teatavaks, tellinud uue risti.

Teataja

Utgivare:
Estriska Komittén

Vastutav väljaandja
(ansvarig utgivare):
Ervin J. Nõmmerna

Toimetetus:

Aksel Mark (peatoimetaja)
Harri Kiisk (tegevtoimetaja)
Arvo Horm

Rutt Eliaser (toimetuse sekretär)

Keskorganisatsioonide esindajad
toimetuse nõuandvas kogus:

Andres Käär (Eesti Komitee)
Peeter Tõnis (Eesti Rahvusnõukogu)
Vello Mand (Eesti Rahvusfond)
Kalju Lepik (Eesti Kultuuri Koondis)

Arsenalsgatan 1, III, Stihlm

Kaastöö ja muu post saata aadressil:

Box 16 323, 103 26 Stockholm

Telefon 20 70 61

Postigiro 53 751-4

Tellimishinnad:

Skandinaavias 12 kuud 100 kr.

6 k. 55 kr., 3 k. 30 kr.

Mujal 120 kr., 65 kr., 35 kr.

TRE RINGAR AB Stockholm 1981

Balti selgitustöö uutal alustel

USA-s alustas tegevust Balti Vabadusliit

(„Teataja” — New York). Balti rahvusgruppide juures USA-s on suurt tähelepanu äratanud ja praegu üldiseks kõneaineks uue Balti välisselgitustöö organisatsiooni Baltic American Freedom League tegevus rakendamise selgusel. Selle uue aktsiooni eesmärgiks on esimest korda ulatuslikumalt Balti rahvaste selgitustöö huvides tööle rakendada elukutseline selgitustöö ja publitsistide firma The Hannaford Co.

Balti Vabadusliit

Balti Vabadusliit (Baltic American Freedom League) asutati 9. juunil 1981 Kalifornias eestlaste, lätlaste ja leedulaste poolt, kes isiklike ja oma sõprade summade tööle palkasid tuntud publitsistide firma The Hannaford Co. Algatus selleks on tulnud kahe leedu suuorganisatsiooni, World Lithuanian Community, Inc. ja Lithuanian American Community, Inc. poolt, kellega on liitunud ka American Latvian Association, Inc.

Liidu aupresidiidumi kuuluvad Simas Kudirka ja Vladas Sakalys, esimeheks on Anthony B. Mazeika ja organiseerivas komitees kuuluvad ka eestlased Heino Nurnberg ning Avo ja Viivi Piirisild Los Angeles'ist. Nende kolme poolt on ka esimene üleskute koostatud eesti keeles 9. sept. kuupäevaga.

Juba 27. aprillil 1981 saatis Avo Piirisild Eesti Rahvuskomitee juhatasele New Yorgis ülevaate aktsioonist ja ettepaneku kontakt võtta Hannafordi firmaga ja sellele tasuda esialgsete kuludena 2000 dollarit.

Rahvuskomitee juhatus ei ole selles küsimuses senini veel seisukohta võtnud. „Vaba Eesti Sõna” on aga suhtunud uude organisatsiooni ja selle aktsioonidesse täiesti eitaval. Eestlasest algatajad Kalifornias, kes on Rahvuskomitee kauaaegsed kaastöölised ja liikmed, kurdavad aga, et aktsiooni kohta on levitatud palju ebaõiged ja väärar informatsiooni. Selle vastu on nad nüüd laiali saatnud oma poolset informatsiooni ja ka asunud teotusummade kogumisele eestlaste hulgas.

Hannaford ja Valge Maja

USA-s toimub väga oluline osa poliitilistest selgitustööst, informatsioonivahendamisest ja ka parteide selgitustööst elukutseliste nn. public relation firmade ja instituutide kaudu. Neile on üles ehitatud ka Washington D.C. hiiglaslik nn. mõjutajate — lobby'istide — süsteem.

Deaver & Hannaford, Inc. — Public Relations — Public Affairs on USA-s töötanud juba viis aastat. Firma oli väga oluliselt ja keskest lülitatud president Reagan'i valimiskampaaniasse. Firma endine partner Mike Deaver on praegu president Reagani Valge Maja staabi abijuhataja (Deputy Chief of Staff). President Reagan'i kolmest peanoandjast — Ed. Meese III, James Baker ja Mike Deaver — on viimane presidendile kõige lähedasem kauaaegsest poliitilisest koostööst Kalifornias.

USA poliitilises süsteemis omavad presidendil nõuandjad väga suurt ja mõnede arvates otse piiramatut võimutähtsust, mis kaugtletab valitsuse liikmete, administ-

USA president Ronald Reagan oma ametisse astumise päeval koos nõunikega. Seisavad (vasakult): James Baker, Michael Deaver, James Brady, Edwin Meese ja Richard Allen.

ratsiooni tippude ja kongressi liikmete mõjuvõim. Valgesse Majja tööle asudes tuli Mike Deaver'il lahutada firma kaasosaniku kohalt. Olgugi, et tal pole ametlikult Hannafordiga enam ühendust, siis on samal ajal igati selge, et endine partner muudugi ei ole unustanud oma kauaaegset sõpra, kaastöölisi ja konservatiivse partei strateegi, päalegi kui Peter D. Hannaford ka ise omab presidendiga samuti väga häid suhteid.

Balti Vabadusliit on seega loonud koostöö poliitilise suhtlemise ja selgitustöö firmaga, kes praegu presidendil ametiperioodil eriti mõjukas ja tulemusrikas võib olla.

Hannaford Inc. klientide hulka kuulub praegu päale republikaani-de partei suur arv USA suuri organisatsioone ja rahvusvahelise tegevusega firmasid. Peter D. Hannaford ei ole koostööst baltlastega majanduslikel põhjustel eriti huvitatud. Aktsiooni algatajad kinnitavad, et Hannaford suhtub suurima simpaatiaga Balti rahvaste vabadusvõitluses ja soovib viisid vaid oma kaasabi anda. Aga sellised firmad töötavad majanduslikul alusel ning kavastamise ja aktsioonide kulud tuleb tasuda. Selliste firmade kuludenormid on kõrge. On kindlasti ehmata ja mõtlemapanevad väiksema ja väesema eesti rahvusgrupi vaatevinklist, mitte aga niipalju hoopiski rikkamate ja suuremate läti ja eriti leedu organisatsioonide seisukohast.

Hinnang Balti probleemide seisundile USA-s

Firma esimeseks ülesandeks oli endale muretseda realistlik pilt Balti probleemide praegusest seisundist ja olukorrast tänapäeva USA-s. See uurimine teostati firma poolt sel suvel ja tulemused olid kaunis pessimistlikud. Firma konkateerib omi hinnanguis, et kuigi USA välisministeerium ja teised ametiasutused viimase 40 aasta kestel on jätkanud Balti riikide anastamise mittetunnustamist, siis on see nüüd muutunud

suurelt osalt rutiiniks. USA kongressi, selle komisjonide ja uurimiste materjalid Balti küsimuste kohta on kõik üle 10 aasta vanad, vastandina aktiivsele tähelepanule paljude teiste rahvaste ja nende probleemide osas. Ka balti diplomaatide staatus vajab pidevat tugevdamist.

Balti selgitustöö taktika ja tehnikat USA-s ei vasta igakord kaugeltki neile nõudeile, kuidas tänapäeva efektiivne poliitiline selgitustöö toimub. Hannaford arvab aga, et Balti vabadusvõitluse vastu valitseb USA avalikkuses suur simpaatia ning balti vabadusvõitlejate julge ja kartmatu võitlus oma kodumaadel on väärt, et seda noopiski mõjukamalt USA ning kogu maailma avalikkuse teadvusse tõstetakse.

Ettepanekud ja kavad

Hannaford on ka koostanud 17 punktilise aktsiooni ja töökava 1981.a. kohta. Selle programmiga loodab Hannaford viia Balti riikide küsimuse suurte rahvavasside ette ning saavutada mitte ainult avalikkuse simpaatia, vaid ka majanduslik toetus.

Kavapunktidest võiks nimetada:

- 1.) suruda läbi Balti rahvaste nädal ja seadus ikestatud rahvaste nädala ja aktsioonide raamides;
- 2.) Poola ja Afganistani küsimused tuleb siduda Balti riikidega;
- 3.) Balti riikide staatus tuleb rohkem kindlustada ja praegusesse valitsuse ametlikku poliitikasse tuleb sisse ehitada Balti riikide vabastamise strateegia;
- 4.) tuleb kasutada rohkem ajakirjandust, uurimisasutusi ja uudistemeediume.

Vabadusliit oma kirjas septembrist rõhutab ka veel näit. aktsioone:

- 1.) Balti dissidentide küsimus tuleb viia rohkem avalikkuse ette;
- 2.) vabaduse nõudmine Mart Niklusele ja Veljo Kalepile;
- 3.) tuleb algatada vastupropaganda baltlaste laimamisele USA-s.

Viljasaak N. Liidus jälle äpardumas

Teravilja saak N. Liidus näitab väga suurt kõikumist aastast aastasse. Madalaim oli see 1965. a. — kõigest 121,1 milj. tonni, tõusis kõrgeisul 1978. a. 237,2 milj. t ja siit näitab jälle langust 1979. a. — 179,0 milj. t ja 1980. a. — 189,2 milj. t.

Plaani kohaselt loodetakse 1981. a. saada 236 milj. t. Kuid juba nüüd on selge, et see jääb saavutamata. Ukrainas, mis on ju „teravilja aiti”, kestis pöörd pea kogu kevade ja suve ja mujal olnud jälle tugevad vihmajad. Elav N. Liidu teravilja sisseost maailma turudelt sel suvel osutab jälle teravilja puudusele. Kuna N. Liit ise ei

tuues esile kommunistide kuriteod Balti riikides;

4.) tuleb asutada ülemaailmne kõnelejaate keskus;

5.) asutada Vabadusliidu töögrupid läänerrannikul, kesk-läänes, lõunas, idarannikul jne.

Hannaford Co. kavastas ja aitas teostada ka katseliselt augustis ja septembris Chicagos ja Washingtonis rea aktsioone, kokkutulekuid ja manifestatsioone. Nende aktsioonide teostamine ja pressikajastused näitavad, et tegemist on tõesti asjatundjatega oma alal ja nn. public relation'i eksperdid.

Eduard Vallaste arvustab

Eduard Vallaste nimetab „Vaba Eesti Sõna” (nr. 36, 1981) kogu seda aktsiooni ja neid kavu „emigrantide haiguseks”. Ta arvab, et tahetakse luua uut katusorganisatsiooni. Eesti Rahvuskomitee olevat valitud tuhandete eestlaste osavõtul ja töö toimuvat koostöös Lätlaste Maailmaliidu ja Leedu Vabastamise Ülemkomiteega. Kirjutaja asetab esikohale organisatsioonide prestiižiküsimused ja kritiseerib uusi kavu kui kahjuliku killustamist.

Kõik kes aga on Balti Vabadusliidu kavade ja Hannaford ettepanekutega põhjalikumalt tutvunud, võivad vaid konstateerida, et Vallaste kriitika laseb märgist täielikult mööda. Siin ei ole üldse tegemist mingi uue katusorganisatsiooni loomisega ega killustamisega, vaid ainult Balti rahvaste selgitustöö efektiivsuse muutmisega ja tänapäeva selgitustöö tehnika tasemele tõstmisega.

Probleemid on samad ka Euroopas

Probleemi algatajad oma kirjas Rahvuskomiteele rõhutavad ka, et probleem on eriti oluline seoses generatsioonide vahetusega Balti rahvaste vabadusvõitluses. Noorem generatsioon vaevalt on nõus sellist selgitustöö koormat ja praktilist organiseerimistööd endile võtma, nagu seda tegi põgenike esimene generatsioon. „Varem või hiljem peame meie nagunii samase programmi ühtl public relations firmalt ostma”, öeldakse ettepanekuis.

Poliitiline selgitustöö Euroopas ei ole nii ärilisel alusel, nagu see praegu toimub USA-s. Aga ka olukord Euroopas kulgeb samas suunas. Sellepärast on ka Balti organisatsioonidel Euroopas põhjust huviga jälgida Balti Vabadusliidu tegevust, kogemusi ja tulemusi uute meetodite rakendamisel.

avalda andmeid loodetava saagi kohta, on USA spetsialistid teinud ennustusi satelliitide võetud piltide põhjal ja leidnud, et tõenäoline saak tuleb k. a. umbes 51 milj. tonni ehk 21,6 % madalam loodetavast, seega ca 185 milj. tonni.

Nagu harilikult, tuuakse põhjuseks halvad ilmastiku olud. Kuid põhjused on palju sügavamad: madal hektari-toodang, monokultuurid, eriti mustamulla aladel, kus aastaid kasvatatakse nisu ja maisi samal põllul. Edasi mahajäänud agrotehnika: viletsad kombinid ja masinaosade puudus. Juba lõikusel hävineb — või varastatakse — suur osa saagist. Riknemine lõikusel ja ladudes on suur — sageli 20 %, isegi kuni 40 %.

Peab veel arvestama, et saak antakse punkrikaalus, s.o. kuivatamata ja puhastamata viljas, mis on aidakaalust (puhastatud ja kuivatatud vilja) 25–30 % kõrgem. Vahe punkri ja aidakaalu vahel kõigub suuresti, 15 ja 35 % vahel, olenevalt kas kolhoosidel on kuivatamis- ja puhastamisvõime.

Vähene teraviljasaak on otseks lühapuuduse põhjuseks. USA-st ostetakse eeskätt maisi, kuna säält saadakse seda odavamalt kui mujalt. Ka varustab N. Liit oma satelliite (Angoola, Vietnam, Poola) viljaga ja mittemiljonilised sõjaväeosad Hiina ja Poola piiridel nõuavad leivaga varustamist. Mõned poliitikud on arvunud, et vähene teraviljasaak N. Liidus pidurdab selle sõjalist ekspansiooni. See on aga ebakindel väide, näit. 1980. a. oli viljasaak ka väike, siiski alati sõda Afganistanis.

-de

EELK Lõuna-Rootsi kogudus

Olofström

Kodumaalt lahkumise mälestamise jumalateenistus laup., 10. okt. kell 17. Jutlustab abipraost E. Kägi. Järgneb koosviibimine.

Jönköping

Kodumaalt lahkumise mälestamise jumalateenistus pühapä., 11. okt. kell 15 Kristine kirikus. Jutlustab abipraost E. Kägi. Järgneb koosviibimine.

LUND

Jumalateenistus pühapä., 18. okt. kell 13 Kloostri kirikus. Jutlustab peapiiskop K. Veem.

UPSALA

Lõikuspuha jumalateenistus

Lõikuse-tänapühä jumalateenistus toimub pühapä., 4. okt. kell 14.00 Upsalas Mikaeli kirikus. Teenib koguduse õpetaja V. Takkel. Epiistol loeb J. Saks. Lauluraamatud. Oreil Enn Maripuu.

Mitte ühe rahva väiksus, vaid tema naabrite suurus ja agressiivsus

võib saada õnnetuseks

Avalik kiri Jaan Kaplinskile

Armas Jaan,

täna Sind Su kirja eest, (vt „Kodumaa“ nr. 33, 19.8.1981) mis mind väga üllatas, sest me pole ju varem kirj vahetuses olnud. Ei kohtunud me ka suvel, kui viimati Tallinnas käisin, sest olid juba tol- lal maale sõitnud ja välismaalasi Tallinnast ilma eriloata kaugemale ei lasta, nagu Sullegi teada. Ma ei tea, kas on Sul sisemine või väline vajadus olnud sulle haaramiseks, kuid ma panen tähele, et Sul on tõsine mure nii terve maailma kui ka meie väikese rahva saatuse pärast. Selle tõttu tahan ma Sulle mõne reaga vastata ja ma loodan, et see kiri Sinuni jõuab vaatamata sellele, et nõukogude postil ja tollil on teatavalt ülesandeid ka mõt- tevahetuse vallas.

Võidurelvastumine

Sa keskendud oma kirjas paarile teemale, mis ilmselt Su mõtteid on viimasel ajal hõivanud. Võidurelvastu- mine on muidugi küsimus, mille osas iga mõtleval ja tundval inimesel tekib vajadus seisukohta võtta. Neid ridu kirjutades koondab Nõukogude Liit ajaloos ennenähtamatult suuri laevasti- kuüksusi Läänemerele ning Lõuna-Bal- tikumis ja Valgevenes toimusid suuri- maad sõjalisel manöövril pärast Teist maailmasõda. Nõukogude väeüksused harjutavad meredessantki Leedu rannikule. Mulle paistab, et see ei saa ainult defensiivne harjutus olla, sest vaevalt tahaksid nõukogude väed sõjaloodes o m a rannikule tungida. Ja siis jääb üle ju ainult kellegi teise rannik. Kui Sa siin Rootsis käiksid, oleks Sul võibolla niisama põhjust rahutust tunda, nagu on seda minul praegu.

Neutronpomm

Palju on räägitud ka neutronpomi- mist, mis olevat ennenähtamatult julm relv, kuna ta tapab inimesed, materiaalsed väktsed aga jäävad puudutamata. Eriti nõukogude ajakirjandus on sellel- sest jultunud väpustatud – kuigi mulle tundub, et nende omad relvad, mis tee- vad maatast nii ehitusd kui inimesed, pole just suurt sümpaatsemad. Kas sel- lise võrdluse mingit mõtet on, see on muidugi isegi, sest kui asjad nii kauge- le on jõudnud, et erinevate pommi- de või õigemini nende peremeeste – hävi- tustöö tõhusust tuleks võrrelda, siis po- le meie kumbki vist enam võrdlemas.

Mis muidu neutronpomiini puutub, siis on selle vajadust ju põhjendatud N. Liidu ja tema liitlaste tohtu tanki- armeeaga. Nagu Sa võibolla tead – teil selliseid andmeid küll napilt avaldaks – on N. Liidul ja tema liitlastel Ida- Euroopas kokku umbes 22.000 tanki, mis ei saa ju kuidagi olla mingi de- fensiivse poliitika ilming, sest tank on ju põhiliselt rünnakurelv. Kaitseks ai- taks palju väiksemaski tankide arvust. Sel tankiarmee ei saa – päale sisepoli- tiilise vajaduse – olla mingil mää- ralt ka järelevalve ja kontrolli Lääne- Euroopa ründamine. Neutronpomm on ettenähtud selle ohu neutraliseerimi- seks.

Kui tahame olla sõna tõelises tähenduses radikaalid, siis tuleks meil tungida nähtuste juurteni ja otsida põh- just süält. Varssavi liidu tankiarmee on tekitanud vajaduse neutronpomiini tootmiseks nagu on venelaste SS-20 ra- ketid tekitanud vajaduse nn. euoraket- tide tootmiseks ja paigutamiseks Lää- ne-Euroopasse. Võidurelvastumise k-

petamine on ülesanne, mis on üks olu- semaid maailma tulevikuks. Eriti suur- riikide haritlastel oleks selles vallas tähtis ülesanne: mõjutada oma valit- susi, et nad suhtuksid positiivselt tõelise desarmeerumise. Soovin Sullegi jõu- da selles töös Nõukogude Liidu valit- sus osas.

N. Liit ja arengumaad

On loomulik, et võidurelvastumine teeb meid murelikeks, sest ta sööb uskumatul määral inimeskonna majan- duslikke ressurse, inimlikku tööd ja vaimset energiat, mida läheks vaja meie planeedi (nagu teile mõnikord üteldak- se) mitmesuguse probleemide lahenda- miseks. Meenutagem ainult seda, et rel- vastumise summadega olevat võimalik terve maailma elanikkonda rahuldavalt toita. Kuigi me pole süüdi kolmanda maailma inimeste kannatustes, oleme püüdnud arengumaid aidata nii tehnolo- giilise kui ka humanitaarse abiga. Seda oleme teinud põhiliselt kristlikust ligimesearmastusest, tundeist, et teiste inimeste kannatused puudutavad mora- raalselt ka meid.

Sellepärast on meile olnud tõeliseks vapustuseks Nõukogude Liidu küüni- lise suhtumise arengumaade inimeste kannatustes: on ju suur silmakirjalik- kus väita, et arengumaaide probleemid, haigusepideemid, nälga, viljalkalused, kuivus jne. oleksid ainult kapitalistide ja imperialistide süü ja et selle tõttu oleks ainult lääne kohustus abi anda. Mitteabistamist oleks vist siiski ausam põhjendama sellega, et Nõukogude Liit pole veel tänapäevalgi suuteline ü k s i oma elanikkonda rahuldavalt toita pöllumajanduse kollektiviseerimise tõ- tu, mille tulemusel on üldtuntu. Tegelik hind inimesel ja kannatuses on aga tänini veel teadmata – nii Eestis kui ka Venemaal.

On loomulik, et Sinu taoline tundja ja mõtleja inimese on kolmanda maailma probleemide pärast mures, samuti ka mures nende kuulutamata sõdade pärast, mida mitmel pool peetakse. Ongi väga murelik nähtus, et noortes riikides, kes on alles saavutanud ise- seisuse, toimub pidevalt väljaspoolt ju- hitud poliitilist kihutust ja ässitust. Kui see töö, mida ju võiks ka misjonitööks nimetada, toimuks ainult rahulike meetmete abil, polekski asi nii hull. Eritist muret tekitab meid aga asjaolu, et kolmanda maailma poliitilise mõtte- vahetuse tähtsaimaks vahendiks on ku- junenud tapariist nimega Kalašnikov. Ja kuigi rahvusvahelise relvaäri teed on pikad ja keerulised, ei saa me tõrjuda meelest mõtet, et Nõukogude Liidul on ka oma huiid mängus.

Olen lugenud, et umbes kaks kol- mandiku neist relvadest, mida kol- manda maailma riikidesse – mitte üksnes riikidele – müllakse, on pärit Nõukogude Liidust. Et neid relvi tarvi- tama õpetada, on N. Liidul lisaks vaja saata asjatundjaid, kes tapatöö- s näpunähte annavad. Kus olukord on delikaatsem, asendavad venelasi ida- sakslased või kuubalased. Kui Ameri- ka Ühendriigid nii talitavad, siis nime- tatakse seda imperialismiks – Nõuko- gude Liit annab ju oma jutu järgi ainult vennalikku abi. Tihti peale isegi vastu rahvaste tahtmist.

Sa kirjutad ka sellest, kuidas kriisi- olukordades pöördutakse primitiivsete maailmamudelile poole, mida kehasta- vad maailma nägemine Hää ja Kurja võitlusväljana. See probleematika on arvatavasti universaalne teema kõikides usundites. Ma pole teoloog ega usun- dide uurija, kuid mul on intuiitvne tun- ne, et see peegeldab inimese enda sees

loomupäraselt esinevaid jõude, ühel poolt hävitamis- ja tapmiskirge, teisalt pidevat püüdust mingi kõrgema, kõlbe- liselt täiuslikuma eluvormi poole. Hää ja Kurja omavaheline võitlus toimub ilmselt inimese enda sees, kuid selle võitluse tagajärjel peegelduvad inimes- te vahelistes ja lõpuks ka riikide vaha- listes suhetes. Läänemaise, kristlikule moraali toetava mõtlemisviisi põhi- line maksim on lõpuks siiski kristliku ligimesearmastuse omar: ära tee oma ligimesele seda, mida sa ei taha, et ta sinule teeks. Selle mõtte väärtoet ei ka- handa sugugi see, et alati leidub inimesi, kes selle järgi ei käitu.

Marksismi-leninismi ideoloogiline pankrot

Rangelt dualistlikest maailmavaade- test on tänapäeval kahtlemata mark- sismi-leninismi mõjuvõimsaim, kuigi ta tegelik poololeid on tänani mõttmata. Ka marksismi-leninismi mütolooias on Kurjale leitud kehastus, imperialism, mille vastu pidevat riistõda peab ainu- õigse õpetus – kommunism. Sellised mustvalged maailmamudelid on tõe- poolest primitiivsed ja tagurlikud – mõelgem vaid õpetusele kahest antago- nistlikust klassist või arusaamale „ka- hest diametraalselt vastandlikust süs- teemist“.

Selle mõtteviisi primitiivsus, taguri- likkus ja tegelikkusele mittevastavus on meile kõige selgemini praegu nähtaval Poolas, kus marksismi-leninism on läi- nud täielikult ideoloogilise pankrotti. Paregu kardame meie seda, et Nõuk. Liidu kompartei tahab oma nurja läi- nud misjonitööde teiste, sõjaliste vaha- didega täiendada. Et selline võimalus tõepoolest oleks on, tuleneb päämi- selt sellest, et marksismi-leninismi mo- raalkäsitlus on rangesti klassisolebom- ga: pole mingit Hääd ega Kurja, mis oleksid klassidest sõltumatu ja klassi- vahelkordadest üle: on ainult „prole- tariatide huiid“. Et on õiglane ja mo- raali aluseks. Neid huve võidakse jälle juhtivate ideoloogide poolt suvaliselt käänta ja väanata – kes aga pole nende huiide poelt, on Kurjast, ja Kur- ja vastu on lubatud kõigi vahenditega võidelda. Sellega läheneb kommunism väga omaaegsete jesuiitide mõtlemisvi- ille (mis ju polnud sugugi kristlik): ees- mark pühitseb abinõu.

Kuna marksismi-leninism on kuulu- tanud ennast ainukeseks teaduslikuks ja objektiivselt õigeks maailmavaateks, on ta paratamatult seotud ka oma aate levitamiseks, misjonitööga. Teistsi ei saa ju ollagi: kui sa oled leidnud objek- tiivse tõe, siis on ju loogiline järeldus, et kõik teised on objektiivselt eksiidud. Et neid kitsalt teelt eksiidud Kurja kaest paista ja marksismi-leninismi ai- nuõige tõde valgustada, selleks läheb ju vaja nii tanke, Kalašnikove kui ka jutlustajaid ja misjonäre.

Et Moskvas ja mujal N. Liidus selle usu misjonäre koolitatakse, pole sala- dus kellegi, kindlasti mitte ka Sinu, kuigi Sa ilmselt inspiratsioonihooled selle mainimata jätanud. Omamoodi väike paradoks on ju seegi, et Sa misjo- nitöö kritiseerimiseks oled valinud just ajalehe „Kodumaa“, mis tasuta ja tel- limata käib siin mitmetele inimestele, kes seda üldse nähagi ei tahaks.

Kuidas laiendada kultuuri- vahetust?

Kodumaised küsimused olid Su kir- ja teoksiks peattemaks. Tore oli kuulda, et Sullegi Kangro uus raamat „Arbu- jad“ meeldis. Nagu on teada, on see raamat isegi postiteel Eestisse jõudnud, mis pole ju eriti tavoline nähtus. Nõu-

kogude võimude üldine hoiak meie kultuurisaavutuste suhtes on ju leebelt öeldes tõrjuv ja pole olnud märgata, et Sinu mainitud VEKSA ühing oleks siiani tahtnud kultuurisidemeid sel- les suunas arendada. Välismaal elavate – või surnud – eesti kirjanike tööd on tänapäevani Eestis üldisuse hulgas tegelikult tundmatud – tõik, milles välis- eestlasi küll ääridstada ei saa. Ma usun, et nii kodu- kui ka väliseestlased oleksid siiralt rõõmsad, kui kultuurivahetus selles suunas laieneks ja eestlased kodu- maal saaksid väliseesti kirjandusega ta- kistuteta ja põhjalikult tutvuda. Kas ei saaks näiteks Sina Kirjanike Liidus aid- atust teha, et korraldataks vähemalt üks väliseesti kirjanduse näitus, mi- Eestis ringi rändaks?

Väikerahvaste saatusest

Assimileerimise küsimused on Sulle – nagu on laialt teada – väga sidame- lähedased ja Sa oled üks neist, kes oled oma kirjatöödes paljude väikeste, kadu- misohus olevate rahvaste olemasolu- guse eest välja astunud. Tõepoolest, mitmed väikesed rahvad ja kultuurid on pidevas ohus, mille põhjuseks on suurte rahvaste kummaline veendumus oma paremusest. Ma ei tea, kuidas kõ- laks vene keeles ameerika väljendus „Big is beautiful“, kuid sedalaadi mõt- lemiseviisi esineb nii läänes kui ka idas.

Ma olen Sinuga ühel arvamusel ka selles, et baskidel, kümridel, bretooni- lastel ja kordiklastel on põhjust meile kaadada olla. Meil on ju olnud oma riik, mis on ühe rahva poliitilise enese- tootuse haripunkt ja mille olemasolu ajalooline fakt on tänapäevalgi meie rahva eneseteadusele ja – arvestades Stalini poliitika ga kolmekümne aastal astail – võibolla isegi füüsilisele ole- masolule tohtult tähtis tegur.

Selle meie oma riigi hävitas Nõuko- gude Liit. Nii ahvatlev kui võrdluste- gemine ka ei oleks, pole see siiski kah- jusi eriti tõhus viis meie rahva olukorra tõstmiseks – just nagu tõuseks meie rahva häälu ainult selle tõttu, et keda- gi teist võibolla veelgi rohkem rõhuta- seks. On muidugi loomulik, et me tun- neme solidaarsust teiste rõhutat rah- vaste vastu ja me oleme loomulikult tänulikud, kui meid ka keegi mäletab, kuid on siiski viisid, nii, meie neid ja nend meid suurt aidata ei saa. On iga rahva oma asi oma rõhujate vastu võid-elda.

Sel sügisel läks Eestis mitu tuhat väikest eestlast kooli, kus vene keele õppimine esmakordselt algab juba esi- mese klassi sügisestsemestrist. Varem algas see kevadestsemestrist ja veelgi varem alles teistest klassist. Samal ajal tahetakse vene keelt tuua ka lasteasendades. Meie oma riigis oli vene keele õppimine va- batahtlik ja ta oli võrdne teiste võor- keeltega, mida ta ju eestlaste jaoks ik- kagil on. Kas on selline areng progress? Kas ei kummita kusagil Pobedonostevi ja Katkovi varjud? Või, nagu isegi Sta- lin nentis NK(b) XVI parteikongressi- le 27.6.1930:

„Ei saa olla kahtlustki selles, et see kõrvale kaldumine rahvusküsimu- ses, mis pälegi maskeeritakse internat- sionalismi maskiga ja Lenini nimega, et see poleks suurvene šovinismi kõige lihv- vitu ja sellepärast kõige hädaohtli- cum vorm.“

Kultuuritegelaste protest

Et teid nelikümne kultuuritege- last oli, kes mullu ilmselt rahvuspoliti- liste väärnähtuste vastu protesteerisid, oli rõõmustav uudis, sest see näitas, et ka eesti rahva pärast sõda üleskasvanud generatsioon tahab ja julgeb oma keele

ja kultuuri õigusi kaitsta. Kui suurt jul- gust see teilt kõigilt nõudis, seda tead Sina ise palju paremini kui mina. Kuigi on teada, et teie kirja Eestis palju levi- tati ja veelgi levitatakse, sai ta sõna ot- seses mõttes avalikuks siiski ainult lää- nes, sest võimude trükitööna ciras teid ju täielikult.

Avagem piirid inimestele ja ideedele!

Meie maa geograafiline asend on tõepoolest raske – oma saar oleks vist kõige parem asukoht ühele väikesele rahvale, kes muud ei taha kui rahus elada. Sest mitte ühe rahva väiksus, vaid tema naabrite suurus ja agressiiv- sus on see, mis võib tema saatuse õnn- ekuks teha.

Olen Sinuga ühel arvamusel, et meie asend ja kogemused kohustavad meid midagi tegema mustvalgete müüde le- vimise takistamiseks. Selleks on minu meelest olemas ainult üks, kuid seda tühisum viis: avada piirid inimestele ja informatsioonile, nagu seda ette näeb nii Helsingi kokkulepe kui ka ÜRO Inimõiguste deklaratsioon aastast 1948, mis eesti keeleski juba 1976.a. siin avaldati. Ainult sel teel on võima- lus elaruumi kaotada ja anda inimes- tele endale võimalus ise luua pilt sel- lest, mis toimub meil lääne demokraa- tiates ja sellest, mis toimub säälpool ideoloogilist piiri. Vahest küll tundub, et nõukogude kodanikud isegi ei tea, mis nende maal toimub ja tehakse – informatsioonibariäär käib teie ühis- konnast läbi, võimud annavad rahvale teada, mis nende arvates vajalik on.

Nagu Nikolai I ajal . . .

Meil on aga teada, et Nõukogude Liiduski on aktiivsed inimõigused nõudnud oma valitsuselt mainitud rah- vusvaheliste dokumentide kohast käi- tumist, kuid siiani meil on tulemuskes- olnud ainult N. Liidu vangilaagrite va- rustamine uue ja värske palgata tööjõu- ga. Paistabki, et iga põlvkonnal, kes Vene võimu all elab, tuleb selle vormis kroonule lõivu maksta.

Nikolai I ajast, mil liberalismist na- katatud „zapadnikud“ saadeti kas Sibe- riasse, läände või hullumajja, pole vist midagi olulist muutunud. Liinud keva- del moodus sada aastat Aleksander II mõrvast. Sellele järgnenud poliitilise reaktiooni tulemusi oli mh. uue po- litiseaduse kehtestamine 1881.a. au- gustis, millega politseile anti vabad käed läbivõimisteks ja inimeste ad- ministratiivses korras kinnipidemiseks. Sellest ajast algas Venemaa areng poliit- seisriigiks ja mulle paistabki, et sama reaktioonid ikka jätkub, sest Venemaa ehk Nõukogude Liit on tänapäeval po- liitiliselt sama nasionalistlik, militarist- lik, bürookraatlik ja tagurlik riik nagu ta oli enne revolutsiooni ja sada aastat tagasi.

Umbusk, kartus, armee glori- fitseerimine

Et see nii tõepoolest on, selles pole õieti mingit kahtlust. Kõikidele Eestis käinud väliseestlastele ja teistelegi on võorastav inimeste vaheline umuslik- kus ja ilmselt põhjendatud, kuid siiski neurootilisena mõjuv KGB kartus. Iga- sugused, päämised võorast rahvusest mandrikandjad pole ma kusagil elus nii palju näinud kui Tallinnas, mis oma välimuselt on selgesti okupeeritud linn. Armee gloriifitseerimine ületab kõik senised saavutused – Hitleri Saksa- maal, võibolla, arvesse võtmata.

Silmatorikavaid jooni Eestis on põh- ja- ja läänenaabriga võrreldes vaesus, (Järg lk. 5)

„Ameerika Hääle” eestikeelsed saatet

GMT	PÜHAPÄEV	ESMASPÄEV	TEISPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE	LAUPÄEV	Eesti aeg	Meetrid	kHz
2:45-3:00	Päevauudised ja aktuaalne informatsioon							5:45-6:00	30,7 31,4 41,3 49,3	9770 9550 7270 6080
1430-1500 and 1530-1600	Päevauudised Kommentaar Usk ja eksistents Välis-Eesti	Päevauudised Kommentaar Tänapäeva Ameerika Sport	Päevauudised Kommentaar Humanitaar-teaduste vallast	Päevauudised Kommentaar Noorte maailm	Päevauudised Kommentaar Teadus ja tehnika	Päevauudised Kommentaar Majandus	Päevauudised Kommentaar Nadala ringvaade	1730-1800 ja 1830-1900	19,7 25,1 26,3 30,8	15270 11960 11865 9735

Mitte ühe rahva väiksus . . .

(Algus lk. 4)

Üldine materiaalne lagunemine ja avalikus elus valitsev täielik topeltmoraal; teistest klüvest sellele kõigele karjivas vastuolus olev, otse hüperboolne, kramplikult ülepingutatud propaganda, mis püüab kogu aeg kõigest väest vastupidist tõendada. Kes võib Tallinnas ringi vaadata ja naerata kuulata juttu „parteilist, meie ajastu kollektiivsest mõistusest” kes saavutab „grandioos-seid edusamme”?

Kuid sellele vaatamata, kulla Jaan, ei väida keegi, et Nõukogude Liit oleks kõige halvem riik maailmas. Ei, on tõepoolest vaesemaid riike, on võibolla riike, kus tänapäeval inimõigusi veelgi tooremalt rikutakse, on võibolla riike, kus veelgi jõhkramalt vähemusrühvaid assimileeritakse ja on võibolla isegi Glavlitist tagurlikumaid tsensure. Vähe on aga riike, kes sõandavad oma sellist süsteemi teistele ajalooliselt eesmärgiks pakkuda ja ennast ilma mingi enesekriitika kiita ja ülistada. Kuid, nagu juba öeldud, võrdlused meie rahva olukorda ei paranda, meie peame vaatama oma eesti rahva olevikku ja tegelikkust silmast silma ning lahendama need probleemid, mis meie elu raskendavad.

Mingi kiri tikub nukruse poole, võibolla on maailma sündmusel selles südi. Kuid meie ei tohi meelt heita, sest just sellest algabki alalääk. Lääne-Saksa liidukantser Helmut Schmidt nentis hiljaage, et sõjakartus on rahule ohtlik. Nii see tõepoolest ongi. Ma olen Helsingis ja Tallinnas vaadanud Moskva Kesktelevisiooni saateid ja mulle paistab, nagu oleks Kremli raukadel mingisugune foobia näha ennast kogu teg vanlaste poolt ümbritsetuna. Nähtus on muidugi ajaloost tuttav: mitmed verised tüünnid on enne surma oma süüepinadest hulluks läinud kartes, et nende kuriteod neile selles või teises ilmas kätte makstakse.

Viimane läks võibolla juba veidi stiilist välja; väikseid stiilist kõrvalekaldu-misi panin ma küll tähele ka Sinu kirjas – just nagu kõneleks sääl keegi teine ja mitte Sina, kes oled mulle mitmetest hilgavas stiilis kirjutatud tööd-dest tuttav. Võibolla on see siiski ainult mu ettekujutus.

Sina tsiteerisid oma kirjas luulet ja nii meenus mullegi Arbutate teimil Betti Alveri luuletus, mis on täna Eestis võibolla aktuaalsem kui kunagi varem:

Vaim, kandes kord triumfipärgi ja rikast rüüd, praevardas vantas nuumat härgi – kuid nüüd, kuid nüüd?

Jõuk püsib nürdusess hardas ja pärg on pärg. Kuid, söber, tea: nüüd vaim on varda ja vantab härg.

Ma soovin Sulle sügis saabudes tööjõudu ning tervitan Sind siit Määr-riki kaldalt. Arvestades sellega, et ma loodan Sind veel kunagi nelja silma all kohata ning sellega, et Sina viit nii pea välismaale ei sõida, olen sunnitud signeerima ainult

Priit

cirama – ignoreerima

„Ameerika Hääle” eestikeelsed saatet

„Ameerika Hääle” poolt on meie saatetud järgmine informat-sioon:

„Ameerika Hääle” (The Voice of America) on USA Rahvusvahe-lise Kommunikatsiooni-Ameti (In-ternational Communication Agen-cy) ringhääling, mille ülesandeks on edendada arusaamist Ameerika Ühendriikide, tema rahva, ühis-konna ja poliitika kohta teistel maailadel.

Kongressi poolt vastu võetud seaduse kohaselt toimib „Ameeri-ka Hääle” järjekindlalt usaldatava ja autoriteetse uudiste allikana. „Ameerika Hääle” uudised on täpsed, objektiivsed ja kõikehõl-mavad. Uudiste või informatsiooni puhul nõutakse vähemalt kahe ise-seisva usaldusväärse allika kinni-tust.

Kuigi „Ameerika Hääle” on USA valitsuse ametlik „hääle”, esi-tatakse ka opositsiooni esindavate ja teiste avalikkul arvamist kujun-davate isikute arvamusi, objektiiv-suse ja tasakaalu mõttes. Usutle-takse ka erinevatel aladel tegutse-vaid isiksusi, et nende kaudu väl-jendada teatud aspekte Ameerika elust.

„Ameerika Hääle” kajastab oma saatetes USA ja maailma

Eestikeelsed raadiosaated Afganistani

Parisis asuv „Uute Filosoofi-de” grupp on pikemat aega eriti aktiivne olnud Afganistanis toi-muva vastupanuliikumise toetuse organiseerimisel. Selleks on too-tatud ka ulatuslikke korjandusi. Nendest summadest on ostetud 33 raadiosaatjat, mis on toimetat-ud Afganistani ja liikuvate lähiraadiosaatejaamadena varustavad nühasti Afganistani elanikkonda kui ka Nõukogude okupatsiooni-armeed kõige vajaliku informat-siooniga.

Nõukogude okupatsiooniar mee koosseisus on päle venelaste ka arvukalt teisi Venemaa rahvusi, m.h. sundaega teenijaid Eestist, Lätist ja Leedust. Afganistani vastupanuliikumise lähiraadiojaamad on nüüd hakanud saateid andma ka eesti, läti ja leedu keeltes. Eestikeelsed saatet on koostatud Eesi Raadio Stockholmist poolt. Need on lühikesed viie minutilise ülevaated ja informeerivad eesti sõja-mehi Afganistanis kõigest sellest, mida nad nõukogude jaamade kaudu ei kuule.

sündmusi. Ta informeerib, selgitab ja valgustab, andes ka tagapõh-ja ja konteksti, nii et kuulajal võiks tekkida parem arusaamine kuidas ja miks millegi kohta.

Eestikeelse saatetega alus-tati juunis 1951. Iga päev toimub üks 15 min. hommikuasaade, kell 5.45–6.00 Eesti aja järgi, mille sisuks on peamiselt päevauudised ja aktuaalne informatsioon korres-pondentidelt, ja kaks pooletunni-list saatet õhtul, mis on Eestis kuulda kell 17.30–18.00 ja 18.30–19.00 säälsel normaalaja järgi. Õhtused pooletunnised saatet on mõeldud peamiselt päevauudisteks ja uudistes kajastuvate sündmuste kommentaarideks ja analüüsideks.

Tavaliselt on igal nädalapäeval kavas ka selle päeva eriteemat: pühapäeval – usk ja eksistents, esmaspäeval – spordivestlus, teisi-päeval – huviretk humanitaarala-dele, kolmapäeval – noorte tee-ma, neljapäeval – teadusest ja tehnikast, reedel – majandusalalt ning nädalalõpul välis-eesti ring-vaade, milles edastame mõnda eestlaste ja eesti organisatsioonide tegevusest USA-s ja teistel maaildel.

Oleme huvitatud kuulajate arvamusest ja tänulikud selleko-haste kirjade eest.

The Voice of America, Washington, D.C. 20547, USA

Postmargid vabadusvõitlejaist

USA-st saabunud kirjale on kleebitud ülaltloodud post-margid, milledel nõutakse va-badust ja inimõigusi Eestile. Vasakpoolsel nõutakse Mart Nihuse vabastamist, kes vii-bib praegu nõukogude orjalaagris. Parempoolne mark on dr. Jüri Kukke mälestuseks, kes suri nõukogude orjalaag-ris KGB ohvrina.

Margid on ilmselt valmistatud USA eestlaste poolt.

Eestlaste III Euroopa Laulupidu Inglismaal

III Euroopa Laulupäeva Inglis-maal pidamise mõte tekkis ESTO 80 pidustulil. Eelmised euroopa eestlaste laulupäevad on peetud Münsteris, Saksamaal. Eelolev lau-lupäev peetakse Leicesteris.

Erilise häämeelega tuleb esile tõsta, et ürituse läbiviimiseks Ing-lismaal võtsid esimese kontakti Eesti Lauljaskond Rootsis juhatu-sega ESTO 80 ajal Inglismaa Eesti Ühingu „Tulevik” liikmed. „Tule-viku” juhtkonda kuuluvad noo-red, kes on sündinud Inglismaal.

III Eestlaste Euroopa Laulu-päeva toimkonna hiljuti peetud koosolekul selgus 1982. aasta pidustuste üldkava.

Reedel, 16. juulil toimub sõdu-rite õhtu õhtusöögi ja tantsuga Grand Hotelli ruumides.

Laup., 17. juulil kell 14.30 laulupeo kontsert De Montfort Hall'i ruumides. Kell 19.00 sama-des ruumides rahvatantsud ja selts-kondlik koosviibimine.

Pühap., 18. juulil kell 14.00 kontsert – jumalateenistus.

Leicesteris on olemas vastavad ruumid suure ürituse korraldami-seks ja majutuseks on võimalik soodsalt saada ruume kohaliku üli-kooli vahendusel.

Eesti Lauljaskond Rootsis kor-raldab pidustusi ühissõidu, mil-les täpselt eesle ajakirjanduses lähemal ajal.

Rootsis asuvate Eesti Laulu-kooride ja rahvatantsurühmade seas on tunda clavat huvi Inglis-maal peetava laulupeo vastu.

EESTI VÄLISVÕITLUSE FOND PÕHIKIRI

- Eesmärk:** Hinnata stipendiumide andmisega tegevust eesti organisatsioonides, eriti vabadusvõitluse tegelevaid organisatsioonides, ja välisvõitluslikku poliitilist tegevust.
- Sissetulekud:** Fond saab sissetulekut vabatahtlikest toetusist.
- Valitsemine:** Igaks, kes on Fondi toetanud vähemalt kr. 1.000:- loetakse Fondi liikmeks. Liikmeks võivad olla üksikisikud ja organisatsioonid kusjuures toetuse suurusel olenematu on igal liikmel üks hääle. Fondi liikmed valivad 3 aastaks vähe-malt 5 liikmelise juhatus, kes valitseb Fondi varandusi ja valib välja sobivad stipendiaadid. Fond on iseseisev, aga Fondi tegevuse majandus-lik kontroll allub ERN revisjonile.

Toeta Eesti Välisvõitluse Fondi! Esita kandidaate stipendiumide saamiseks!

Eesti nimi ei ole maailmas ununenud, tänu neile, kes sel-leks on andnud oma täie energia ja selleks võitluseks loonud organisatoorseid ja majanduslikke alused.

Esimene paguluses tulnud generatsioon hakkab võitlusrin-delt kaduma. Silmapaistvamaile töömeestele nende seas tahame ütelda erilise tänu. Loodame, et see mõjub virgutavalt ka järg-lasile.

Meie fondide ja sihtasutuste rikkalikus peres on senini puu-dunud fond ühiskondliku ja poliitilise tegevuse toetamiseks. Eesti Välisvõitluse Fond tahab seda tühimikku täita.

Toetage Eesti Välisvõitluse Fondi. Testamenteerige summa-sid Eesti vabanemiseks tehtavaks tööks.

Eesti Välisvõitluse Fond ootab sissemakse Laenu-Hoiu Ühisele kontsele nr. 018 824 383.

Fondi juhatus valib stipendiumide saajad. Ettepanekuid kandidaatide osas võivad kõik teha fondi ajutise juhatuses adre-sil: Eesti Välisvõitluse Fond, Box 16 005, 103 21 Stockholm.

Kultuur ja kriitika

Eduard Tubina balleti „Kratt“ süüdi ettekande puhul

Eduard Tubina balleti „Kratt“ esietendus toimus Tartu „Vanemuises“ 31. märtsil 1943. Seda mängiti suure eduga umbes 30 korda. 24. veebr. 1944 toimus esietendus Tallinnas „Estonia“ teatris, kus see samuti sai suure edu osaliseks.

Ka 9. märtsil 1944 mängiti „Kratti“. Kostasid õhuhaire signaalid. Etendus katkestati, noolid jäid orkestrantide pultidele ja partituuri dirigendi omale.

Keegi ei osanud arvata, et just sel õhtul Nõukogude Vene lennuk vägi sooritas massilise pommitrühnaku Tallinnale. Pommid langesid ka „Estonia“ hoonel, mis süttis põlema. „Krati“ tegelased oma fantastilistes kostüümides jooksid põlevast teatrihoonest lähedal asuvate majade varjendisse.

Noodimaterjal orkestrantide pultidel ja partituur põlesid ära. 1944. a. suvel põgenemisteedekonnale asudes võttis Ed. Tubin kaasa „Vanemuises“ säilinud orkestrihääled ja klaviiri. Nende abil sai ta hiljem Rootsis kirjutada uue partituuri, teost ühtlasi vähemal määral ümber töötades.

Nii tuli see uuesti ettekandele Tartu „Vanemuises“ 1961. a. detsembris balletimeister Ida Urbeli juubeliks. Teost mängiti suure eduga.

Rootsi raadio tellis umbes samal ajal Ed. Tubinalt ühe uue helitöö ja ta leidis, et nii oleks hää juhus koostada süüdi balleti „Kratt“ muusikast. See tuli 15. jaan. 1962 esiettekandele Stokholmi Filharmonikute poolt Gunnar Staern'i juhatusel. Süiti on hiljem mängitud ka teistes rootsi linnades ja Eestis.

Esiettekande järele ilmus „Teatajas“ (10.2.1962) artikkel „Täielik tunnustus „Krati“ süüdi“, kus tsiteeritakse m.h. Stokholmi ajalehete muusikaravastajate hinnanguid nii nagu need ilmusid 1962. a. 16. jaanuari ajalehtedes.

Nii kirjutab „Dagens Nyheteris“ Åke Lellky:

„Tubina muusika on arvatavasti väga sugestiivne aluseks balleti tegevusele. Raadioesituses tuleb leppida konstateeringuga, et see on fantaasiarikas ja elav. Sel on rütmilist nõrkust ja energiat, ning orkestrikõla on mõlemad – mahluks ja täis ära. – Süit on peen helitöö nii üldise („populaarse“) karakteriga, et see peaks võima kujuneda heaks repertuaaritükiks.“

Helilooja Maurice Karkhoff leiab „Stockholms-Tidningen“ is:

„Tubin on üks meie aja suuri meistreid – muusika, mis on mõjustatud Stravinskist, Bartokist ja de Fallast, on värvikas, rütmiliselt viitavale, osavalt instrumenteeritud, sugestiivne ja kontrastiderikas. – Balleti-süüdi orkestrikoosseis on väike ja seda pole raske mängida, mistõttu see tohiks kujuneda tänuväärseks repertuaaritükiks ka provintsiorkestritele.“

„Svenska Dagbladet“ kriitik Kajsa Rootzen märgib kõigepäält, et „see oli väga efektn balleti-süüdi“ ja jätkab:

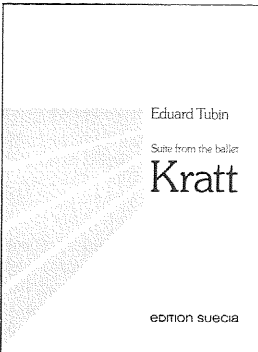
„Ilmekalt tantsuline muidugi,

kuid siiski täiuslik kui puhas kuuldemäng ilma koreograafiata; suurepäraselt instrumenteeritud ja nii ka kolo-ristlikult ülimalt sugestiivne. Paiguti meenutas see õige tugevasti Stravinski varasemaid ballette (eriti „Tulilindu“), kuid olulisem oli ometi rõhutatult rahvuslik omapära, kuna Tubin siin eelkõige on saanud impulsse eesti rahva-muusikast.“

„Aftonbladet“ i arvustaja ütleb kokkuvõttes:

„Oma iseloomult on töö dramaatiline ja jõuline ning lähimas suguluses sellega, mida Bartók lava jaoks kirjutas. Muusika on äärmiselt efektn ja oma selge – kuigi mitte ebakomplitseeritud – ülesehitusega väga sobiv balletimuusikaks. Tuleb loota, et seda teost varsti esitatakse lavalisel vormis.“

1966. a. tõi „Krati“ lavale ka „Estonia“ ja seda mängiti üle 50 korra. 1967. a. mais toimus Helsingis eesti kultuurinädal ja ka saäl oli „Kratt“ kavas leides hää vastu-võtu arvustajate ja publiku poolt.

Ed. Tubina balleti „Kratt“ süüdi partituuri kaas

„Krati“ klaviir ja partituur saadaval

STIM-ist (Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå) võib tellida „Krati“ täieliku klaviiri, mis on varustatud eesti ja rootsikeelse tekstiga. Samast võib saada ka „Krati“ partituuri.

Aadress:

Swedish Information Center
Box 5091
S-102 42 Stockholm

Stokholmis saab neid otse STIM-ist: Birger Jarlg. 6 B. Tel. 24 29 50.

*

Kratt, tuntud ka nimelega nagu püühänd, tulihänd, puuk jt., on vanadest esemetest valmistatud varavedaja, kes kuradi abil hinge sisse saab. Kui krattist taheti vabaneda, anti talle võimatuid ülesandeid, näiteks punuda aganatest kõisjms.

Balleti „Kratt“ sisu on väga lühidalt kokkuvõttes järgmine:

Steen 1966. a. „Estonias“ toimunud „Krati“ lavastusest: Kratt võtab peremehe hinge. Lavakujundus: Mari-Liis Küla

Kes? Kus?

* Käbi Laretei esines 9. sept. klaverikontserdiga Upsala lossis. „Uppsala Nya Tidningen“ i arvustaja Jan Kask tõstab eriti esile Schumann'i C-duur fantaasia (op. 17) ettekannet ja kirjutab lõpuks, et meeldi kuulnuks ka „Arvo Part'i sama seismisi kui pianistlike lühipalu, võrratult mängituna Käbi Laretei poolt.“

Peremees on suveööli ristteele oma põllu lähedal tule teinud. Tark soovib talle krati teha, kes rikkusi kokku kannaks. Kolme neljapäeva õo jooksul saabki peremees krati valmis. Oma vasaku käe nimetissõrmest annab ta kuradile kolm tilka verd, kui sellega kratti pritsib ja talle hinge sisse saab.

Sulase ja peretütre vahel tekib armastus, kuid peremees ajab sulase tahust välja. Kratt kannab peremehele varandusi kokku. Õitsetule ääres kohtuvad uuesti sulane ja peretütar. Kratt läheneb. Sulane tõmbab oma pussiga kolmekordse võluringi, kuhu kratt peab maanduma. Ta ei pääse säält enne, kui sulane pussi maast välja tõmbab ja võluringi avab. Vihane kratt süütab peremehe talu ja kagistab peremehe, kelle hinge kurat pärib ja kaob koos kratiga. Sulane ja peretütar sammuvad vastu koitvale päevale.

„Krati“ süit

koosneb kolmest suurest osast, kuhu on liidetud rida üksiknumbreid:

- I. Sissejuhatus – Talupoja tants – Krati tants.
- II. Sabatants – Külarahva valss – Talgujäära tants.
- III. Vahemäng – Maksamere-liste tants – Sikutants – Ku-ke tants – Virmaliste tants.

H.K.

„Meie eesti keel“ I

Henno Jänese koostatud „Meie emakeel“ I, mille 4. trükk ilmus 1966, lõppes müügilt paar aastat tagasi. Rootsi-Eesti Õpperaamatu-fondi juhatuse palvel asus mag. Herman Rajamaa vastava uue eesti keele õpiku koostamisele. Endale kaasaatoriks kutsus H. Rajamaa Toronto Eesti Täienduskooli kauaaegse eesti keele õpetaja Hel-la Leivat'i.

Uue õpiku pealkirjaks pandi „Meie eesti keel“ I ja see on mõeldud II, III ja IV õppeaastale, sisaldades umbes 180 lk. Õpiku juurde kavandati kolm „Töövihikut“ – igale õppeaastale üks 64 lk. ulatuse.

„Meie eesti keel“ I ja selle juurde kuuluvate „Töövihikute“ käsikirjad valmisid kevadel ja need on Eesti Komitee Kooli- ja Noortetoimikonna poolt hääks kiidetud. Uue õpiku ja töövihikute trükkimise alustamine on mõnede takistuste tõttu viibinud, aga Fondi juhatuse loodab, et need ilmuvad 1982.a. algus.

Õpperaamatu-fondi juhatuse otsustas välja anda ka „Meie eesti keel“ II osa ühes vastavate „Töövihikutega“ V, VI ja VII õppeaastale. Fondi juhatuse palvel on mag. H. Rajamaa asunud ka nende koostamisele.

Rootsi-Eesti Õpperaamatu-fond

da aega tema ninel Eesti rekord 200 m jooksupäeva 22.9.1941. a. augustis pääsis ta Nõukogude Venesse viimiseist tänu „Eesti-ranna“ hukkumisele. 1944.a. põgenes H.Küttim Rootsi tegutsedes siin mööblikauganduse alal.

Neeme Järvi kontserdid Raadiosümfooniikutega Stokholmis ja Upsalas

Rootsi raadio kontsertide kava „Musikradion 1981/82“ on ilmunud ja on tasuta saadaval. Nagu sellest näha (ja nagu „Teataja“ ka varem on avaldanud) juhatab Neeme Järvi eeloleval hooajal Raadiosümfooniikutega mitu kontserti.

Nii toimuvad Stokholmis Berwaldhallenis järgmised kontserdid:

Laup., 17. okt. kell 15.00 kavas U. Klami „Merepildid“, S.E. Bäck'i „Ciclos“ ja A. Glasunov'i VI sümfoonia.

Teisip., 10. nov. kell 12.30 on nn. väike lõunakontsert populaarse kavaga. Solist: viiuldaja Leander Pfeiler. Kavas: L. Bernstein – „West Side Story“ süit, Sarasate „Mustlasviisid“, Monti „Tsaardas“ ja Loewe „My Fair Lady“ süit.

Sissepääs tasuta.

Teisip., 17. nov. kell 20.00. Solist: viiuldaja Itzhak Perlman. Kavas: M. Ravel – süit „Couperini mälestuseks“, H. Alfvén – süit balletist „Mäekuningas“ ja L.v. Beethoveni Viulikontsert D-duur.

1982. a. toimub esimene kontsert teisip., 30. märtsil kell 18.30. Kava pole veel kindlaks määratud. Sissepääs tasuta.

Ed. Tubina VI sümfoonia

Laup., 3. aprillil kell 15.00. Solist: tsellist Karine Georgian. Kavas: J. Sibelius „Andante festivo“, D. Šostakovitš – II šellokontsert, R. Wagner – avamäng oop. „Rienzi“ ja Eduard Tubin –

VI sümfoonia, mida Rootsis viimati mängiti 1956. a. Stokholmi filharmonikute poolt. Juhatas Hans Schmidt-Isserstedt. Neeme Järvi on teost juhatanud Tallinnas ja Leningradis, ning see ilmus koguni heliplaadina.

E. Tubina „Krati“ süit Upsalas

Neljap., 15. okt. kell 19.30 annab Rootsi raadio sümfooniaorkester kontserai U p s a l a ülikooli aulas. Solist: klarnetist Ulf Nilsson.

Kavas. Ed. Tubin – süit balletist „Kratt“, C.M. von Weber – II klarnetkontsert Ess-duur ja A. Glasunov – VI sümfoonia.

Neeme Järvi juhatab Norrköpingis

Norrköpingi Sümfooniaorkestri 1981/82. hooaja kavas on Neeme Järvi pilt ja teade, et ta reedel, 12. märtsil 1982 kell 19.30 juhatab Norrköpingis sümfooniaorkestri. Sopran Solveig Faringer esitab W.A. Mozarti ooperiaariaid, viiuldaja Leo Berlin mängib Gunnar Buchti Viulikontserdi ja peateosena on kavas Gustav Mahleri IV sümfoonia.

24. veebr. 1944. a. „Estonias” toimunud „Krati” Tallinna-esietenduse järele. Vasakult: helilooja Eduard Tubin, libreto autor Elfriede Tubin, lavapildid kujundaja Voldemar Haas, riietuse kujundaja Natalie Mey, lavastaja ja koreograaf Rahel Olbrei ning muusikajuht Priit Veebel

Eduard Tubin jutustab:

„Krati” sünnist ja käekäigust

31. märtsil 1943 toimus eesti kultuuriloos märkimisväärne sündmus: Tartus „Vanemuise” teatris tuli esiettekandele esimene eesti ballett „Kratt”. Juhatas autor, helilooja Eduard Tubin. 24. veebruaril 1944 toimus esietendus ka Tallinnas „Estonia” teatris. Hiljuti andis Edition Suecia Stockholmis välja partituuri „Krati” sünnist, mis Neeme Järvi juhatusel tuleb ettekandele Raadiosümfooniakute poolt Upsala Ülikooli aulas neljapäeval, 15. okt. kell 19.30.

Sellega seoses jutustas helilooja Eduard Tubin „Krati” sünniloost ja käekäigust.

— Kuidas tekkis balleti „Kratt” loomise mõte?

— See mõte tekkis sellest, et „Postimehes” oli üks vaidlus — mille kohta see oli, seda ma ei tea —, aga krati üle see oli. Midagi arutati nimedest nagu puuk, piisuhänd, tulisaba, Oskar Loores — see oli see suur krati eriteadlane sel ajal — kirjutas siis ühe artikli ja mind hakkas see asi äkki huvitama, et kurivaim, see on ju niisugune lavaline aine, et kas seda saaks kuidagi moodi lavale panna ja tekkis kohe niisugune idee, et ballett! Rääkis abikaasaga, et kuule, mis sina sellest ajast arvad ja tema oli ka vaimustatud, et muidugi saaks teha, aga et kuidas neid asju kõiki panna lavale lenda — tulised asjad ja kõik, ja et hirmus, läheb lava põlema ja nii! Aga et seda saab korraldada ja et sinna vahele panna rahvatantse, tähendab igaüks, mis ette tulevad sündmustikuga ja nii.

Siis ma läksin Looresia juurde Eesti Rahvaluule Arhiivi Tartus Ära tänaval ja rääkis sinna asja ära, et mul on niisugune huvi tekkinud ja et kas saaks abi. Ta ütles, et „Nipalju kui kulub!” ja viis mind tuppa sisse, sinna, kus olid kogud riulil ja võttis maha igaüks ühest krati kohta, mis rahva suust üles kirjutatud, pani laua päale saured patsakad ja ütles, et: „Vaadake ise, mis sobib!”

See võis olla a. 1937 või 1938, vist 1938. Hakkasin neid siis vaatama ja üles märkima. Mul on need märkused siin isegi kaasas. See on üks väike vihuke ja sinna on lühidalt üles märgitud. Tuligi nii välja, et 3. pilt „Öitselised”, see on täpiliselt rahva jutt, otsast lõpuni, sääl ei ole omast käest mit-

te midagi juurde pandud: see kuidas sulane pani krati kinni ja siis kratt tuli maha ja inimesed ümber ringi ja see keskel hirmsa vihaga ja ei saanud ringist välja.

Siis krati tegemine ja kõik sai sääl läbi uuritud ja üles märgitud ja viskasin selle materjali siis naisele ette, et vaata siis, mis siit saab! Muidugi rääkisime siis kokku, et kõigepäält tuleb kratt teha ja mis edasi saab, ning et lõpuks kratt käigistab peremehe ära.

Maksamerelised on samuti rahvaluule. Need on kõik need kurjahingelised, kellel krattid juba on. Need sõidavad kokku ja teevad oma imelikke kunsttükke, tantsivad maskidega ja konnarahvast küünal on keskel. Püha rahva värk kõik! Mitte midagi ei ole omast käest juurde pandud.

Nii sain selle skeleti valmis. Säalsamas Rahvaluule Arhiivis oli tohutult palju materjali muusika jaoks. Mitte krati jaoks, krati muusikat ma ei teagi, kas niisugust on, aga igaüks muusikat, mis võib tarvitada ja mis sobib. Säält sai siis valitud välja umbes 30 rahvaviisi ümber, mängutükid jne., ning nendest kokku pandud terve see lugu.

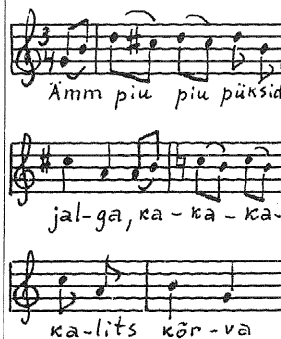
Olin rahvaviisidega juba ammu tuttav. Herbert Tampere ajas mulle päale, et aita meid ka. Sääl olid fonograafid. Mõni külakoolmeister, kes oli käinud rahvaviise korjamas, ise ei osanud üles kirjutada, kuidas, vaid oli jätanud ainult fonograafidele selle, mis lauldi. Tampere ütles, et kirjuta üles fonograafilt, et maksame 5 krooni tüki. See oli päris kena raha sel ajal. Võtsin siis koju ja hakkasin üles kirjutama. Aga see oli pörgu vaev seda ühte viisikest üles kirjutada fonograafi päält. See käigiseb, ja siis ei saa ju ükskõik kui palju korrata ka, umbes üks 5–6 korda, siis on see vaha läind säält päält. Siis ei tule enam midagi säält.

Neil polnud siis veel seda, mis nad hiljem leiutasid, et fonograafilt otse plaadile mängida. Plaadilt võid ju ükskõik mitusada korda korrata ja saad lõpuks selle viisi lõpuks ilusti üles kirjutatud. Aga niiviisi fonograafi päält, see oli võimatu töö.

Ma tegin mõne valmis ja ütlesin Tamperele, et aita nüüd, et mul on muud ka teha. See oli varem, nii et neid viisikesi ma juba teadsin.

Kuid nüüd tagasi „Krati” juurde: ma tulinis sääl nende viiside seas, et krati motiivi saada.

On! Mitte niisugune päris, vaid see on:

Niisugune laulukene, niisuguste keerutustega läheb. See sobis siis minu arust krati juhtmotiiviks. Ise omast käest panin veel neid keerutusi juurde natuke:

No umbes nii ta on. Ja kõik need motiivid, mis siin nüüd on ei ole puhtalt rahva omad, tähendab, ma olen ise kas natuke muutnud, juurde pannud või midagi teisiti teinud, nii et nad kõik ei ole originaalsed. Üks motiiv, see, mis „Maksamereliste tantsus” esineb:

See on osalt rahva oma. Ma ei mäleta, kust ma sain midagi sarnast säält kätte, aga ta ei ole täpi päält see. Aga ma vaatasin, et niiviisi saaks nagu parem — selle julgusega, et Bartók oli samuti teinud oma korjandustes, mis tema pärast rakendas oma töösse. Hakkasin ka nii vabamalt rahvaviise tarvitama, aga põhi on säält.

See oli üks loomingupalavik sel ajal, tuleb ütelda, mul ei ole niisugust palavikku olnudki — seemine kiik kõik see aeg pääl, et tuleb teha, tuleb teha ja kuidas tuleb teha ja see sai ruttu valmis, päris ruttu.

„Estonias” oli vist 1939. a. ooperi- ja balettivõistlus. Saatsin „Krati” partituuri ja klaviiri võistlusele. Oma nime ei pannud välja, muidugi, nagu see pidi olema. Pärast lehest lugesin, et üks ballett oleks tulnud auhinnale, aga ta ei täitnud neid tingimusi, et see ei ole õhtut täitev ballett.

Nendel oli seekord üks väga imelik arusaamine, mis tähendab „õhtut täitev”. Kui palju üldse on neid ballette, mis on õhtut täitvad? No ütleme „Luikede järv”, siis veel mõni niisugune „Pähklipureja”, kui võtta Tsaikovski, ja see oli neile vist kõige lähem sel ajal. De Falla balletid on kõik lühemad, niisugused ühevaatustükud, vaevalt pool tundi või kolm-

Panu Toivonen 60-aastane

27. septembril tähistas Helsingis oma 60. sünnipäeva metsateadlane Panu Toivonen, suur ja ustav ning väga aktiivne Eesti ja eestlaste sõber.

Panu Toivonen on praegu elukutseline poliitik: ta on Põhiseadusliku parempoolse erakonna organisatsiooni- ja informatsiooni-sekretär ning erakonnale lähedal oleva ajalehe „Expressi” toimetaja. Pääle selle ta on Helsingi linnavolikogu ning linnavalitsuse liige.

Panu Toivonen on aastate jooksul võtnud mitmed korrad Soome avalikkuses nii suuliselt kui ka kirjalikult sõna Eesti ja Teiste Balti riikide eest. Mõeldud märtsis ta pidas oma erakonna noorteorganisatsioonis ettekande nende küsimuste üle. Ta on tihti kasutanud selleks ka „Expressi” ja teiste lehtede veerge.

Suure osa oma elutööst enne tulekut põhiseaduslikku erakonda ja poliitikasse Toivonen tegi majanduselu informatsiooni alal. Selleks ta asutas muuseum ka oma ettevõtte. Tiedotuspalvelu Panu Toivonen. Ta tõusis peagi juhtivaks nimeks sel alal Soomes, samaaegselt kui ta arendas ulatuslikke rahvusvahelisi kontakte.

Panu Toivonen on läbi aastate ja aastakümnete olnud ustav ja siiras Eesti sõber, kelle teadmiste himu Eesti ja eestlaste kohta on olnud väga raske küllaldaselt rahuldada. Meil, eestlastel, kes oleme temale nii palju eest tänu võlgu, on põhjust soovida sellele vaprale võitlejale kõike edu ja kordamist ka tulevikus.

Esmo Ridala

veerand. Stravinskil on ka poole-tunnised, „Püha kevade” — no vaevalt 3/4 tundi.

Ja mina rehendasin sellega, et hää küll, ballett võib olla lühem ja tal on vaheajad siiski ka, et eks ta täidab siiski mingisugust kahte tundi kokku ära. Aga vaat, öeldi et ei ole, jäi auhinna ilma. Eduard Oja ooper „Lunastatud vanne” tuli siis auhinnale ja minu oma jäi välja.

Läksin Tallinnasse ja rääkis balletmeister Rahel Olbreiga, et kuidas te soovite, et ma võin natuke juurde teha või teha ühe teise balleti sinna kõrvale. Kui teil pole midagi sisu või selle asja vastu, et kas te siis võtaksite?

Ballett „Siurulind”

„Jaa, võiks olla veel üks ballett siis”, arvas Olbrei. Umbes nii see jutt oli. No siis hää küll. Siis ma hakkasin kirjutama ja kirjutasin selle „Siurulinnu”, mis tuli üks väga suur õnnetus välja, sest see muusika tuli väga imelik ja ei olnud suurem asi. Ja see lugu üldse ei ole kuidagi moodi eestipärane. Ma ei tea, kust see on võetud, ma küll ei leia, et see oleks eesti rahva oma. See on küll „Kalevipojast”, aga kas Kreutzwald ise ei ole selle välja mõelnud? Ma ei ole kuskil mujal leidnud mingisugust niisugust eesti rahvaluule poemi Siurulinnust. Mitte kuskil. Ja see põles ära Tallinnas ka, no ükskõik, jäi ta sinna paika.

(Järgneb)

ragurpidi sõudes Eivald Vustalu

Minu Vihmanite perekonda tulles ei olnud sääl dr. Varesest enam palju juttu, kuigi oli ilmn, et nende varasem perekondlik läbikäimine oli olnud tihe. Tundus, et teda siis juba peeti üheks nn. „luukereks“ perekonna salajasel kapis. Meie Viljaga käisime siiski varsti pärast meie abiellumist Varest juures viisidil. See käik jäi minu esimeseks ja viimaseks kohtumiseks selle estiseeriva härrasmehega. Varest kasutas oli siis Eesti Vabariigi presidendi kantseleijärela endine ametkorter Kadrioru administratiivhoones. Korterit kitsas esikus istus punase mütsirummuga NKVD-sõdur, aga muidu ei olnud administratiivhoones teisi muudatusi veel märgata.

Nii dr. Vares kui tema abikaasa olid kahtlemata laialdaste kultuuriliste huvidega inimesed, nii et jutuväinest ei tulnud puudust.

Möödamines puudutas Vares koguni poliitilisi küsimusi, kuigi ta neis ilmselt polnud eriti kodus. Juttu oli ainult aja toiminud Rudolf Hessi põgenemisest Inglismaale ning Saksa rünnakust Jugoslaaviale. Väga iseloomustavalt kerkisid mõlemad teemad üles küsivormis. Jugoslaavia puhul näiteks küsimusena: „Saab siis näha, mida meie suur kodumaa nüüd ette võtab?“ Kuna niisugune küsimus ei vajanud vastust, jäigi selgusetuks kas dr. Vares ootas Saksa-N. Liidu sõja puhkemist või oli see ainult poliitilise amatööri juhuslik väljendus, mis teatava kindla sisu sai üksnes järgnevate sündmuste valgusel.

Pärast meie külasääki jäi vist küll ainukeseks perekondlikuks kontaktiks dr. Varesega Vilja õe telefonikõne pärast seda kui tema Kivildis pearaamatupidajana töötav abikaasa oli vangistatud. Temale oli dr. Vares juhtunud sügavalt kahetsedes vastanud, et selles asjas tõesti mitte kõige vähematki ei saa ette võtta.

Ärevad ajad

... the whole secret of the noble art of survival... lies in knowing exactly when to make your break for safety."

(... elujäämise õilsa kunsti terve saladus seisneb teadmises täpselt millal tuleb jooksu panna.)
(Georg MacDonald Fraser)

Tol ajal oli sõda juba käimas. Eelnenud küüditamiste läbi ettevaatlikult muutunud koondus nüüd igaihe tähelepanu enda julgeoleku kindlustamisele. Arusaamine selleks vajalikest manööveritest tuli aga ainult aegamööda – ühel varem, teisel hiljem. Kelle õppeaeg kujunes pikemaks, sel oli neil aegadel vaja väga palju õnne. Õppetunnid algasid müüdi 13. juuni küüditamisega. Järgmisel pärastlõunal töölt tulles ei olnud teadmine eelmise öö sündmustest vähemalt meie juures veel vallandanud mingit selget arusaamist vajalikeks osutuvast sammudest. Selle asemel, et kohe rongile istuda ja Tartust ära kaduda, pakkisime kaks oma kõige suuremat reisikohvrit hädavajalikeks peetud esemetega ja läksime pärast neid ettevalmistusi linna kõndima.

Oli ilus ja soe suveõhtu ning jalutuskäigu lõpul astusime sisse Werner'i kohvikusse. Sääl leidsime eest Nikolai Kaasiku koos abikaasaga. Neile ei olnud siis veel teada, et nad olid üks neid vähesi E.V. Välisministeeriumi kõrgema ametniku perekondi, kes küüditamisest olid pääsenud. Samuti ei teadnud ka meie, kui lähedalt see hädaoht meist oli möödunud. Mingi aimdus sellest oli meil aga müüdi kõigil ja nii arutasimegi sündmust keset Werner'i kohviku kõige suuremat ruumi täiesti normaalse häälega – vabadus, mida me nõukogude okupatsiooni algusest päle endale enam polnud lubanud. Sellest arutamisest midagi õppimata läksime kohvikust otseselt koju ja heitsime magama – teadagi murega siidames mis eelolev öö toob. Öö möödus siiski rahulikult ja alles siis, kui väljas oli juba valge helisev uksekell.

Maja kus me tol ajal elasime, Ülikooli tänav 26, asus tagaküljega vastu Toome mäe. Majaomaniku, kaupmees Raudsepa korter oli tänava poolt arvates kolmandal korral aga ainult esimesel korral Toome küljel. Üldiselt teadaolevile põhjusil nüüd tubade viisi välja üüritud suurest korterist saime peretütarde vahendusel, kes olid Vilja konvendikaaslasel korpil Filiae Patriae'ist, endile elamiseks suure söögisaali, mille terve üks sein koosnes Toomele avanevatest akendest. Akende ees oli korteri juurde kuuluv aed, kuhu pääsis läbi klaasuste ja üle lühikese aga laia puusilla. Samasuguselt oli korraldatud ka naabermaidest pääs nende juurde kuuluvasse aedadesse, teiste hulgas ka Barklay platsil asuvast 2. diviisi staabist, mille valgeksõõbatud ja teistest palju kõrgem sild Raudsepa maja aiast näha oli.

Meie elukoht oli niisil mõeldavalt sobiv segaselt aegadel elamiseks. Nüüd juhtus aga endalegi üllatuseks nii, et kui ma uksekella helina päle ärkasin, siis see sugugi stardisignaalks ei kujunenud riide sülle haaramiseks ja Toomele jooksmiseks. Jäin selle asemel hinge kinni

pidades voodisse edasi lamama, äratamata koguni naist, kes helistamist polnud kuulnud. Kellegi poolt avatud välisukse juurest hakkasid sammu meie toa uksele lähenema. Tulijaid oli aga ainult üks ja sammud olid kerged. Neist tähelepanekuist hoolimata olid need siiski põnevad sekundid, mis möödusid meie toakse aeglase avanemiseni ja enne kui selle tagant nähtavale ilmus ämma ettevaatlik nägu.

Minu ämm Wilhelmine Vihman, sündinud Tõnisson, oli tol ajal umbes 50 aastane hästi säilinud energiline daam. Tema isa ja ema olid koos kahe tütrega paar aastat enne esimest maailmasõda Ameerikasse välja rännanud, kusjuures aga Wilhelmine tütar täiesti üksinda Riia tagasi pöördus, et Pärnus endast tüki maad vanema Karl Vihmaniga abjelluda. Viimase tol ajal Vana-Pärnus asunud väikene villavabrik oli olnud Tõnissonide maja üleadeks. Selle järele oli elu läinud rahulikult ja ilusasti kuni viimaste äkiliste ja vapustavate sündmusteni.

Kui mitte vapustavaks, siis mitte vähem äkiliseks sündmuseks oli kujunenud tema noorema tütre abiellumine. Kui viimane koju oma abiellumiskavatsusest rääkima sõitis, siis olla temalt küsitud ka tulevase mehe eesime. Vilja olevat sellele vapralt vastanud „Eesav“, mis võimalikult oli assotsiatsioon tuntud vestekirjaniku Eesav Edvard Puusikule, kelle õigeks nimeks teatavasti oli Eevalt Jalakas. Igal juhul oleks meie abiellumise puhul tõesti võinud kasutada Inglise välimarssal Douglas Haig'i vastust neile, kes huvi tundsid selle vastu, et kuidas ta oma kolmepäevase puhkuse ajal sõjarindelt oli nii tähtsa küsimuse kui seda on naisevõtmine, nii kiirelt võinud ära otsustada. Haig'i vastuseks sel puhul oli olnud, et ta on pidanud veelgi tähtsamaid otsuseid tegema palju lühema aja jooksul. Minu ämma enda kommentaariks selle kohta oli, et tema noorem tütar on alati olnud üks „number“.

Kui ta aga nüüd sel varahommikul tunnil pea meie ukse vahelt sisse pistis, siis oli nali temast kaugel. Ämma esimeseks etteheitva tooniga esitatud küsimuseks oli, et „mida teie veel siin teete? Kõik inimesed on liikvel ja putavad kaduda aga teie magate kodus ja ootate nagu lambad! Meie praegused võimumed on hoolimatud ja väga kavalad. Ainuke asi, mis nende vastu aitab, on katsuda neist veelgi kavalam olla.“ See oli kahtlematult tark jutt ning tagantjärele võis ainult imestada, miks sellest päevaselest ajast arusaamiseks oli vaja olnud ämma abi.

Igal juhul sai ta meile lühikese hommikusöögi ajal toiminud jutujamamisega sellise hoo sisse, et me veel samal päeval töölt puhkuse võtsime ning Tallinnasse minu vanemate koju sõitsime. Nädalapäevad sääl „suvitanult“ puhkes Saksa-N. Liidu sõda. See sündmus müüdi kompliteeris asju, kujunedes teisel poolt aga kauaoodatud lahenduseks. Kuna see ajaliselt piiras suurtele panustele käimasolevat peitusemängu, kus osalisteks olid NKVD ühel poolt ja kõik ausad inimesed teiselt poolt. Oli pikemata selge, et kui see ebatasane mäng lõputult kestma jääb, siis see paratamatult üskord tagaajajate võiduga lõpeb. Sõja puhkemine näis aga sellele elukardetavale mängule nüüd määravat mingi tähtaja, nii et selle nüüd ka tagaajajate võidud võita.

(Järgneb)

Ka sel sügisel 26. ja 27. sept. toimus Stockholmis vanalinnas Sigispidu, kus Kai Ringi raadio-TV äri ees Stora Nygatanil puhkpillide orkester Messingen mängis populaarseid lugusid kogu päeva kestel. Sigispidu koos Messingeni esinemisega on nüüd kujunenud Vanalinnas üheks traditsiooniks. Messingen on ka eestlaste hulgas hästi tuntud, orkester tegi kaasa ka ESTO-80 rongikäigu.

Gamla Stan's
RADIO-TV STORA NYGAT. 37 STOCKHOLM
TELEFON: 11 01 21 – 10 63 21

Omanik K. Ring

**EELK Göteborgi ja
Lääne-Rootsi kogudus**

Teenib Jaak P. Reesalu

ALINGSÅS

Alingsåsi maakirikus

Organist Per-Gösta Strömberg

Laup., 17. okt. kell 15.00

Lõikuspiha jumalateenistus Kogudusemajas. Lauluraamatud. Koosviibimine.

Piiblitunnid enne jumalateenistust kell 13.30.

BORÅS

Boråsi S:t Caroli kirikus

Orelil E. Holmgren

Laup., 10. okt. kell 15.00

Lõikuspiha jumalateenistus. Lauluraamatud. Koosviibimine kogudusemajas.

Koguduse piiblitunnid on enne jumalateenistust kell 13.30.

HALMSTAD

Halmstadi S:t Olaus Petri kirikus

Orelil Sven Vikström

Pühap., 18. okt. kell 14.00

Lõikuspiha jumalateenistus. Lauluraamatud.

GÖTEBORGE

Göteborgi Kristine kirikus

Organist Per-Gösta Strömberg

Pühap., 11. okt. kell 14.00

Lõikuspiha jumalateenistus armulauaga. Lauluraamatud. Koosviibimine Toomkiriku kogudusemajas Kyrkogatan 28.

Pühap., 25. okt. kell 14.00

Usupuhastuspiha jumalateenistus. Lauluraamatud.

Pühap., 15. nov. kell 14.00

Sumutepiha jumalateenistus armulauaga. Lauluraamatud.

Pühap., 29. nov. kell 14.00

Esimese adventi jumalateenistus. Lauluraamatud. Koosviibimine Toomkiriku kogudusemajas Kyrkogatan 28. Loterii ja jõulu-müük.

Koguduse piiblitunnid koguduse ruumes Drottninggatan 27 igal jumalateenistuse pühapäeval kell 12.00.

Kirikuteated leiduvad ka Eesti Maja ruumes ja Kristiine kiriku teadete tahvli. Algavast leeriõpetusest osavõtta soovijail noortel sellest teatada koguduse õpetajale.

Koguduseõpetaja on kättesaadav Koguduse kantseleis Drottninggatan 27, 411 14 GÖTEBORG pühadevabal esmas- ja kolmapäeval kella 12.00–14.00 telefonil 031/11 81 56 või kodus telefonil 031/13 85 83. Kirikuteated leiduvad päale ajalehtede „Eesti Päevaleht“ ja „Teataja“ ka kohapäälseis rootsikeelseis ajalehtis.

ESTO 80 jäädvustatud

Ülemaailmsed Eesti Päevad

ESTO 80 Peakomitee väljaanne. Stockholm 1981.
128 lehekülge. Hind 120 kr. + saatekulu.
Toimetanud ja kujundanud Kalju Lepik.

Raamatu kaaneks on kõike kokkuvõtvalt ESTO 80 märk eesti värvides. Erakordselt suurt noorte osavõttu ESTO-st rõhutab raamatu esimene pilt – tütelles kõrval olev foto lastekoori noortest laulupeol. Pidulikult sissejuhatuseks on Eduard Tubina ESTO 80 avafanfaar K.A. Hermannil laulu „Isamaa mälestus” motiivil – meie kaasaegne helimeister meenutamas eesti muusika algajaid. Tänapäevast: Kalju Lepiku „Kantaat valgusest ja varjust”, ja siis tervitused kahelt eesti väimul veteranilt, kes mõlemad tulid eesti kultuuri selle sajandi aastakümnel, olid kesksed kujudeks iseseisvas Eestis ja paguluseski, kuni tuli asuda pikaravi haiglas – Juhan Avik Handenis ja Marie Under Värbergi, kust nad saatsid oma lütkusid. Selle kõrval pildid avatseremooniast.

Järgnevad inglise ja rootsi keeles nelja Rootsi parteijuhli tervitused – peaminister Thorbjörn Fälldin, valitsuse liikmed Gösta Bohman ja Ola Ullsten ning end. peaminister Olof Palme. Ühe sõnaga – kogu demokraatlik Rootsi toetab meie püüdlusi. On toodud ka 1 Ülemaailmsed Eesti Päevade esimehe Robert Kreem'i ja ESTO 80 esimehe Richard Norvelli tervitused, ülevaade eelmistest ESTO-dest ja pildid ESTO 80 esimestest koosolekuist ja hilisemast nõupidamisist.

Nii võiks jätkata seda loetelu kuni lõpuleheküljeni, aga küllap piisab neistki näidetest, et tõendada, kui põhjalikult ja teadlikult raamatu toimetaja Kalju Lepik on oma ülesannet võtnud.

Raamatu esimene pool (88 lk.) on eeskätt pilditeos. Kui normaalses olukorras toimuks ESTO taoline üritus, siis oleks seda pildistamas sajad elukutselised fotograafid. Meil siin on neid ainult mõned ja enne ESTO-t kaotasime veel Michael Leppert, kel olid eriti suured kogemused kultuuriürituste jäädvustamisel. Seda enam tuleb imestada rikkalikku pildimaterjali, mis katab mitte üksnes suured sündmused, vaid ka arvuks väikesemad kokkutulekud.

Ka selle materjali esitamisel on Kalju Lepik silmas pidanud tervikut, aga teinud seda suure vaheldusrikkusega: skautlike noorte „Vikerkaar” maailmalagile järgneb pidulik avatseremoonia. Et see liiga n.ö. ametlikuks ei jääks, tuuakse kohe pildil avamisel toiminud „Kassari” tantsukeerutamist ja minnake tagasi pidulikuks: noored rahvatantsijad seisavad poolringis ja laulavad Eesti hümmi ning sama teeb püsti seisv rahvahulk järgmisel pildil (lk. 22–23). Selle järele sobib hästi üleminekul jumalateenistusele, edasi Stockholm linna vastuvõtule, ESTO ballidele, kongressidele ja Festival Galale, kust eriti tahaks esile tõsta lk. 38 leiduvaid pilte liikumise, kui näidet, millist mõju võib saavutada must-valgete fotodega.

Kultuuriüritustele on pühendatud ulatuslikku tähelepanu: laulu- pidu, teatritendused, kontserdid, kirjanike kokkutulek ja kunstintuused. Viimaseilt tahaks eriti esile tõsta värvilisi reproduktioone kunstnikelt: Eduard Ole, Erik Haamer, Eduard Rüga, Olev Mikiver ja Raoul Lind. Lk. 68 on väga osavalt lahendatud üleminek: ülemisel pildil on vaade noorte kunstintuusele, mille pruunikad värvitoonid on kooskõlas järgneva pildiga Põhja-Ameerika noortetaidurite esinemiselt ja selle kõrval kaks sinakat pilti „Salakõrtsist”.

Tutustumist leiavad rahvakunstinaits, Balti Arhiivi, ERN-i välisselgitustöö ja postmargi näitus, spordiüritused, rahvapidu, ESTO trükised ja eriti ulatuslikult muidugi vabadusmarrs koos järgneva manifestatsiooniga Kungsträdgården'is. Lõpuks on toodud veel pildid noorte eesti demonstrantide poolt Nõuk. Vene suursaadkonnale raudaiale kinnitatud Eesti lippudest ja ESTO 80 pärjast Soomes langenud eestlaste mälestusmärgile Helsingis.

Pildite juures on eesti ja inglise keelses selgitavad tekstid. Tänuväärseks on toodud ka pildil leiduvate inimeste nimesid sellisel määral, kui see võimalik on.

Raamatu teine pool on öieti 37 leheküljelise üksikasjalik teatmeteos. Siin tuuakse kõigepealt Peakomitee ja ESTO komiteede koosesid teistes maades ja eestlaste keskuses Rootsis. Järgneb kroonika ESTO 80 ettevalmistustest, koosolekuist ja põhikirja. Edasi antakse põhjalik ülevaade ESTO 80 pidustuste üritustist ja nende juhtidest, organiseerijast ja korraldajast.

Jäädvustatud on Festival Gala, laulupeo ja kontsertide kavad ja kunstinaitsustel esitatud teoste nimekirjad. Olgu parandatud üks trükiviga lk. 112. solistide kontsertide kavas on antud Eugen Kapp – Mets; Mu viimne laul. Pidanuks olema Eugen Kapp – Mets; Mart Saar – Mu viimne laul. Ja laulupeo kavas lk. 101 võiks teha täienduse. Nimelt Kaljo Raidi laulus „Tütre tänu” olid saatjana tegevad Charles Kipper (klaver), Thomas Wall (triangel) ja Rune Eriksson (kontrabass). Kuna tegemist oli esiettekandega, siis olgu ka need nimeid jäädvustatud.

Mäletatavasti toodi mitmes iseseisvusaegse üldlaulupeo kavas ka koorilauljate nimeid. Nii ka käesolevas ESTO 80 albumis. Ja mitte üksnes Rootsis olevate eesti laulukooride liikmete, vaid ka nendeomad, kes saabusid teistelt maadelt ja koguni maailmajagudest. On loetletud kui palju rahvapeol midagi toitude valmistamiseks tarvitati ja veel palju, palju muud. Kui pildiosas oli parajal määral selgitavat teksti, siis teatmeteose-ossa on vahelduseks paigutatud mõningaid pilte. Lõpuks tuuakse toetajate-annetajate ja fotograafide nimeid.

Ajaloo seisukohalt on eriti oluline, et raamatus on avaldatud täpsed tekstid sellistest dokumentidest kui Rahvuskongressi poolt vastu võetud Eesti vabadusnõude apell maailma avalikkusele, Eesti Naiskongressi apell ÜRO Naistekongressile, peapiiskop Konrad Veemi lütkus ja mitmesugused muud resolutsioonid meie rahva huvides.

Kalju Lepik on teinud hiiglastöö selle tohtu materjali kogumisel, läbitöötamisel ja raamatuna esitamisel nii meeldivalt, täpselt ja

ülevaatlikul kujul. Aastate möödudes pole paljusid andmeid ESTO 80 kohta enam kuskilt võtta. See raamat aga näitab ja jutustab kõigile, mis 1980. a. suvel Stockholmis öieti juhtus. Ja ka neile, kes ESTO-st nii või teisti osa võtsid on siin palju uut, sest võimatu oli tutvuda tol ajal kõigi nende, üle 200 üritusega.

Mõnikord on räägitud eestlaste „üleorganisatsioonist”. Aga ometi oluks ESTO 80 selline ulatus olnud mõeldamatu ilma eesti organisatsioonideta – olgu nad suured või väikesed. Nende pideva töö tõttu oli võimalik sellised suured inihuljad tõmmata kaasa ESTO pidustustega. Raamat oma sadade või koguni tuhandete nimeadega on sellele kinnituseks.

ESTO-80

Välis-Eesti & EMP. Stockholm 1980.
96 lehekülge. Hind 175 krooni.

Pildid Rein Vähne, tekst Alex Milit.

Raamat on toimetatud rohkem nädala pildilehe stiilis. Mitmed õnnestunud suured fotod ongi need, mis kõigepealt silma hakkavad, nagu näiteks laud ballikalistega (lk. 24-25), vabadusrongikäigu algus (lk. 64-65) lehvivate lippudega ja üldse paljud fotod sellest, väljapanekud rahvakunsti näitusel Nordiska Museet'is (lk. 52-53) ja must-valgeist pildidest näit. rahvahulk avatseremoonial (lk. 8-9). ka mitmed Festival Gala omad jne.

Mõnel juhul aga kerkib pildimaterjali esitamisel küsimusi. Lk. 75 on osal marsiilil pildil pead ära lõigatud. Säl võib seda veel kuidagi motiveerida, et tsentralsel on ühe mehe särgil leiduv Freedom for Estonia. Kui aga lk. 19 tuuakse foto mehest, kel on rinnas sama teksti kandev märk ja ees sini-must-valge lips, mehe pea aga on pildil ninast alates ära lõigatud, siis on seda raske mõista. Muidugi võib öelda, moodne layout, aga kui see enam ühel päeval „moodne” pole, mis siis? (On tunne, et oluks tegemist mõne n.ö. avalikkuses tuntud isikuga, ilmselt oleks mehel pea alles jätud.)

Mitmed grupipildid võitnuks suuremas formaadis. Võrreldagu näiteks arstide kokkutuleku oma (lk. 87) suuruses 15,5 cm x 5 cm sama pildiga Peakomitee albumis (lk. 76), kus sama pildi suurus on 21 x 11,5 cm, ja teisi vastavaid pilte neil lehekülgedel. Küsimus on, kuipalju ütlevad lk. 50 toodud 9 x 5,5 cm must-valged fotod Erik Haameri ja Olev Mikiveri maalidest? Õnneks on Haameri ihest maalist siiski suuremas formaadis värviline reproduktioone eelmisel leheküljel. Lk. 8 leidub pilt auklalisest avatseremoonial – suurus 6 x 7 cm. Peakomitee väljaandes (lk. 21) on sama pilt mõõdus 17,5 x 12 cm.

Mitmel juhul tahtnuks suuremat täpsust pildi allkirjades. Kõigepealt sissejuhatava ajaloolise ülevaate (lk.6-7) juures on nel pilti, millede ainsaks tekstiks on aastarvud: 1920, 1939, 1941 ja 1944. Mida ütlevad need pildid välimaalastele ja ka meie oma noortele, kes eesti koolis pole õppinud eesti ajalugu? Vanem generatsioon muidugi tunneb ära, et

„1920” on Jaan Poska alla kirjutamas Eesti-Nõuk.Vene rahulepingut ja tema kõrval paremal istub N. Vene delegatsiooni juht A. Joffe (kelle taga paistab Ella Kirsipuu, kes elab Stockholmis).

Ag 1939? Mitu küsiteldut ütlesid: Ribbentrop-Molotovi pakt (millest on juttu ka tekstiasas). Tegelikult on aga tegemist mittekalaleitungi lepingu allakirjutamisega Saksamaa ning Eesti ja Läti vahel. (Paremal istub Eesti välisminister Karl Selter ja vasakul Läti V. Munters.) Iseneesest olnukski rohkem põhjust tuua pilti Ribbentrop-Molotovi pakti alla kirjutamisest, mis meie saatuse otsustas, või siis N. Vene sõjavägede tulekust baasidesse või okupeerimisest 1940.a. suvel.

„1941” on välismaalase jaoks „Naine kaubavaguni ukse”, mille tähendab ta küüditamisi. „1944” on põgenikud laeval.

Kuna Välis-Eesti/EMP väljaanne tehti suure kiirega, siis ilmselt polnud suurt selgitada välja nimesid, mida leidnuks paljudel juhtudel väga kerge vaevaga, näiteks noored neid lk. 21, seda, et lk. 26 juhatab koguduse segakoori Jüri Raid, et samal all pildil mängivad viiulil Alfred Pisuke ja Ingela Ader, oreilit Herbert Piirimets jne. Lk. 48-51 võinuks siiski anda reproduktioone teoste päälkirja. Praegu näit. lk. 49 loome: Maire Männik. Võõrale ja ajast mitte teadlikule pole selge, kas on mõeldud väljapanekuid vaatlevat neit (kes pole Maire Männik) või vitriinides leiduvaid Maire Männiku skulptuure. Lk. 51 seisab. Endel Kõks. Võinuks lisada: „oma maalide juures.”

Lk. 56-57 leiduvad keelpillide kvarteti liikmete nimeid tuuakse järjekorras Pisuke, Krooni, Vecchi ja Ader. Pildil on siiski vasakult teine tsellist Guido Vecchi ja kolmas viiuldaja Martin Krooni. Lk. 58-59 saanuks hoopisasti lisada näitlejate nimeid vähemalt kahele pildile (Vt. Peakomitee album lk. 46-48). Ka lasteatriri juurde (lk. 60-61) võinuks märkida noortele nimesid. Lk. 80 kannab sõjateranide plakati Ants Pahl – nimi puudub. Rahvuskongressi esirida – kõik nimeid kerge vaevaga tuntavad. Lk. 86 saabub minister Karin Andersson kongressile –

tema nimi on antud. Võinuks lisada: saadavad REE esimees Rudolf Schmuul ja EK esimees Heinrich Mark. (Vt. Peakomitee album lk. 31.) Lk. 88 tuuakse õnnestunud värvifoto ESTO piknikult. Kõrval leheküljel esinevad Jaan Seim, Tiit Jermekjan, Katrin Meerits ja Urvi Aamissepp – nimeid puuduvad, samuti kui lk. 90-91 on kergesti äratuntavad Toomas Tuulse, Urmas Käner (USA-st) jt.

Tekst on antud eesti, rootsi, inglise ja saksa keeles. Mõndagi saanuks ütelda täpsemalt. Kirjutatakse Nõuk. Vene okupatsiooni tulekust 1940.a. suvel ja edasi: „Uus võim alustas kohe vangistamiste ja küüditamistega.” Tegelikult toimus esimene küüditamine, selles mõttes kui me seda mõistest kasutame, siiski üks aasta päle okupeerimist, 13.-14. juulil 1941. Õigemad on rootsi- ja saksa keelses variandid, kus räägitakse „kohe alanud puhastusaktioonidest”.

Kirjutatakse, et 30.-40.000 eestlast põgenesid Rootsi, inglise keelses variandis, et üle 30.000 ja saksa keeles: umbes 35.000. Seni on meil arvatud, et Rootsi jõudis umbes 25.000 eestlast.

Eesti keelses osas üteldakse, et umbes sama palju pääsesid Saksamaale, saksa keeles lisatakse „erinevaid teid pidi Saksamaale”, rootsikeelses tekstis väidetakse, et paljud tulid „üle Poola” Saksamaale ja ingliskeelses koguni, et „kümned tuhanded põgenesid üle Poola Saksamaale”. Milles selline erinevus?

Lk. 13 on juttu ESTO 80 eeltoodest. Eestikeelses tekstis omistatakse suurt tähtsust Stockholmist Eesti ühingu poolt korraldatud arutluskooolekule, kus „Kõik osavõtjad pooldasid ESTO 80 korraldamist Rootsis.” Tegelikult oli oluline see, mida ütles saksa keele tekst, et 1977.a. närtisits kutsuti kokku eesti organisatsioonide koosolek, mis otsustas ESTO pida Rootsis ja valis Peakomitee. Kokkukutsujaiks olid E. Komitee ja REE, unustatud on aga et kolmandana oli kaasa ka Eesti Skautlike Noorte Maleva (vt. Peakomitee album lk. 92).

Eesti-, rootsi- ja ingliskeelsete tekstide põhjal jääb aga eksalikulje nagu moodustanuks E. Komitee ja REE Peatoimkonnaks.

Lk. 4 on antud väike kaart Eesti asukoha selgitamiseks. Kahjuks on sellel Petserimaa arvatud Nõuk. Venemaa juurde kuuluvaks. Millegipärast puuduvad Läti ja Leedu piirid.

Noorte kontsert on jäetud nimetamata inglise ja saksa keelses tekstis. Saksakeelses osas on antud valesti solistide kontserdi koht. (Mõlemad lk. 57.)

Lk. 95 on märgitud, kes on millise foto autor. Siin esineb viga. Näit. lk. 19 nr. 1 puhul on antud autoreina nii Mik Noodapera kui ka Jorma Viren. Lk. 19 nr. 2 ja 3. autorid aga üldse puuduvad.

Album lõppeb aukolleegiumi liikme Käbi Larete'i lütkusega.

Harri Kiisk

Leinateateid

Dipl. ins. leitnant Artur Kulgma suri 21. sept. Lidingö. Ta oli sünd. 2. nov. 1907 Läänemaal.

ent

Address: c/o „Teataja“, Arsenalsg. 1, III, Sthlm
Käastöö saata aadressil:
Box 16 323, 103 26 Stockholm
Telefon: 20 70 61

Nr. 108

Oktoober 1981

Skautlik noorus koguneb Göteborgi

ESNMR peakoosolek

Eesti Skautlike Noorte Malev Rootsis korraldab oma peakoosoleku laupäeval 17. oktoobril kell 15.30 Göteborgis Ättehögs-skolan'i ruumes Kageledsgatan.

Päevakord:

1. Avamine ja koosoleku juhataja valimine
2. Sekretäride, hääletajate ja protokolli kinnitajate valimine
3. Hääleõiguslike nimekirja kinnitamine
4. Päevakorra muutmine või/ja kinnitamine
5. Tegevusaruanne
6. Majandusaruanne
7. Revisjoni komisjoni aruanne
8. Aruannete kinnitamine
9. Juhatuse vastutusest vabastamine
10. Ettepanekud ja resolutsioonid
11. Tegevuskava, liikmemaks ja eelarve
12. Kohal algatatud küsimused
13. Lõpetamine.

ESNMR 35. Aasta-Koosolek Göteborgis

Laup., 17. okt.

- 09.00–10.30 Kogunemine ja registreerimine
10.30–11.15 AK avamine
11.30–13.30 Erikoosolekud
13.30–15.00 Eine
15.00–15.30 Majandusaruanne 1980 ja pildistamine
15.30–17.30 Peakoosolek
19.00 Pidu.
Pühap., 18. okt.
08.00–10.30 Gaiderite Kogu ja Skautmasterite Kogu koosolekud
10.30–12.30 Maleva laager 1982
13.00 AK lõpetamine
13.15–14.30 Maleva juhatuses koosolek koos lipkonnajuhtidega.

Aasta-Koosoleku Ava- ja Peakoosolekud toimuvad Ättehögs-skolan'i ruumes Kageledsgatan'il. Kõik muud koosolekud toimuvad Tallinna lipkonna majas Helleforsgatan 1.

Stokholmi Eesti Algkooli esimese klassi õpilased kooli avapäeval koos vanemate, saatjate ja koolijuhatajaga keskel. Uues 1. klassis alustasid õppetööd 20 noort: Maria Eleonora Asker, Annus Mattias Estra, Reijo Tore Jamool, Åsa Katrin Johansson, Edward Ahto Jögi, Linda Maria Jürisoo, Pia Merike Kloor, Maria Kokla, Merike Köll, Anna Caroline Küttem, Maria Helena Lidbeck, Katarina Birgitta Helena Luiga, Jüri Johannes Luik, Ira Tellervo Nikko, Paula Palk, Carl Fredrik Peterhoff, Katrin Helena Pukk, Sara Maria Luise Ström, Saara Maria Rosalie Vase ja Margus Gabriel Martin Viira. 1. klassi juhataja on Luule Maandi-Vaks.

(Foto: Ruho Tippo)

Göteborgi Eesti Kooli I kl. õpilased 1981/82 a. Margus Milder, Linda Ohlander, Clara Rebas, Peeter Nõmm, Meeri Lepik ja Martin Rebas. Taga klassijuhataja Juta Nõmme ja rektor Aho Rebas.

(Foto: O. Kopler)

Stokholmi staadionil toimunud Eesti ja Rootsi kümnevõistlusel

(Fotod: Teet Sirotkin)

STOKHOLM

Eesti ja Rootsi võistlesid kümnevõistluses

12. ja 13. septembril kohtusid Stokholmi staadionil Eesti ja Rootsi kümnevõistluses. Võisteldi kolmes eri grupis: seeniorid, juuniorid ja naised. Eesti võitis kõigis kolmes grupis. Seenioride grupis võitis individuaalselt Tõnu Kaukis 7846 punktiga. Üldtagajärg: Eesti 30.389 punkti ja Rootsi 28.433 punkti. Juunioride grupis võitis Eesti (22.039) Rootsit (20.539).

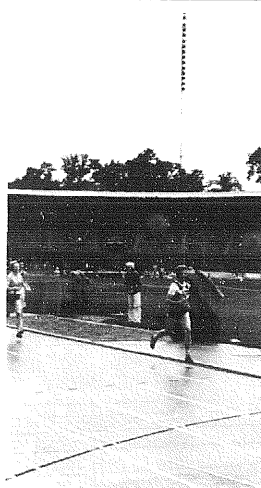
Naised võistlesid seitsmel alal, mille võitis individuaalselt Ellen Külvand 5608 punktiga. Üldkuvõttes naised: Eesti 16.380 punkti ja Rootsi 10.139 punkti.

Eestis on palju, eeskätt noori, tugevaid kümnevõistlejaid. Eriti tublid on praegu 17 aastane 8000 punkti-meis Valter Külvet ja 18 aastane Sven Reintak. Ei ole sugugi võimatu, et need poisid on tulevaste olümpiaadide medalimehed. Soovime neile õnne tulevikus!

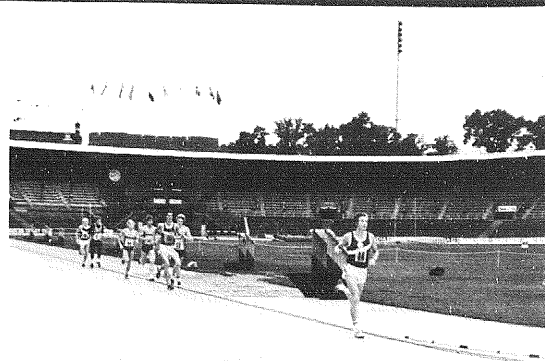
Teet Sirotkin

Noorte 1500 m jooksu võitja Sven Reintak

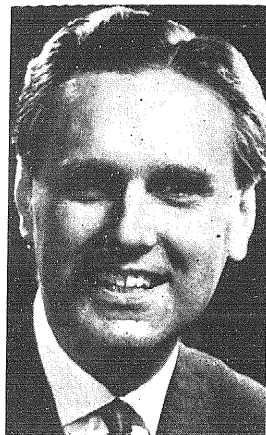

Ellen Külvand 800 m jooksmas

Valter Külvet 1500 m jooksmas

Na(t)an Pöld 60

Armas Na(t)an. Kui Sa nüüd meist viimsena ületad selle 60-aasta piiri, on nii minu kui teiste koolivendade ja sõprade sooviks, et Sa koos oma Lydia ja Katiga ikka jääksid selliseks nagu Sa oledunud.

Lootuses, et me Looja Sulle veel palju tegevusrikkaid aastaid nii interpreedina kui lauluõpetajana annab, soovib Sulle Su juubelpäeval kõike head Sinu laulusõprade nimel Su sõber ja klassivend

Lembit Pürge

Vahemees eesti organisatsioonide ja rootsi asutuste vahel

Jutuajamine Jaan Vilvaliga

Sisserännuministri kutsel oleme Solbackas töörohkel nõupidamisel. Ühel vabal vaheajal jääb aega jutujutamiseks Jaan Vilvaliga.

Raske on öelda mispärast see on nii. Need eesti organisatsioonid, mis tegutsevad Stokholmis ja kellel on liikmed ainult Stokholmist peavad ennast kohandama Stokholmi linna sisserännu volikogu määrustele kui nad tahavad toetust.

— Mis on Su rakendus sisserändajate osas, Su töö nimetus, töökoht ja tööülesanded?

— Olen 2/5 tööajaga rakendatud kuue sisserändajate organisatsiooni poolt ja need on: Eesti Komitee, Rootsi Eestlaste Esindus, Läti Kesknõukogu, Läti Abistamiskomitee, Poola Pögeniknõukogu ja Ungari Ühing.

Minu tegevus seisab päämiselt selles, et jälgida rootsi sisserännu poliitikat, vastata remissidele, võtta osa konverentsidest ja abistada neid organisatsioone suhtlemises rootsi organisatsioonide ja asutustega. Ametinimetus võiks olla konsulent või midagi taolist. Minu oma töökoht on Kungsgatanil, Stokholmi südalinnas.

— Mis võiks olla Su nõuanded eesti organisatsioonidele Sinu seltest töökohast nähtuna?

— Üldiselt on eesti organisatsioonid palju passiivsemad kui teised sisserändajate omad. Näiteks võin esile tuua soomlased, kreeklased, türkklased ja jugoslaavlased, kes on eriti aktiivsed. Loomulikult on nende tarvidused suuremad kui eestlastel. Mõten siinjuures toetuste ja abi saamist. Peab aga meelespidama, et ametlik rootsi poliitika hõlmab nii sisserändajad kui ka vähemusrühvused ja see tähendab, et ka eestlastel on õigus osa saada toetustest.

— Mis on Su tähelepanekud käesolevast kokkutulekust?

— Olen nüüd Rootsis nii kaugete jõudnud, et teise generatsiooni probleeme hakatakse arutama sisserändajate organisatsioonidega. Meie, eestlased, oleme juba jõudnud kolmanda generatsiooni juurde. Olenem kogu aeg teistest ees. Positiivne oli kuulda kui sisserännu minister oma avakõnes ütles, et eestlased on häaks eeskujuks, kuidas on võimalik oma keelt ja kultuuri säilitada. Seda oleme ka teistelt kuulnud.

— On Sul selles osas kokkupuutumisi olnud ka eestlaste ja eesti organisatsioonidega? Kas on Sul anda nõu eestlaste organisatsioonidele ja ettevõtetele nende (majanduslike) murede lahendamiseks?

— Üldmainitud ülesannetes ei ole minul eestlastega ja eesti organisatsioonidega olnud kokkupuutumist. Võin ainult konstateerida, et Stokholmi linnalt ei ole saanud ükski eesti organisatsioon toetust.

GÖTEBORGET

ESTO 80 Peakomitee album

on müügil Göteborgi Eesti Komitees, Drottningg. 27. Telefon nr. 031/11 59 00. Hind 120 kr.

Lääne-Saksamaa ei tunnusta Eesti annekteerimist

Torontos ilmuv „Meie Elu“ avaldab nr. 29 järgmise informatsiooni:

„Saksa Liiduvalitsus ei ole tunnustanud Balti riikide annekteerimist N. Liidu poolt ega kavatse seda teha — niisuguse ametliku teate avaldas Lääne-Saksamaa välisministeerium (Auswärtiges Amt).

Bonnist välisministeeriumist saabunud ingliskeelne kiri oli vastuseks avaldusele, kus paluti saada selgust Balti riikide staatuse küsimuses seoses viimaste sündmustega Ida-Euroopas. Liidukantsler Helmut Schmidt'i nimele saadetud kiri oli tavalise korra kohaselt antud vastamiseks välisministeeriumile.

Varem on Lääne-Saksamaa liiduvalitsus seletanud, et nende seisukohast ja rahvusvahelise õiguse järgi on praegu Eestis olev võim occupatoi bellica, sõjaline okupatsioon.”

Leinateateid

Adelaide Berg suri 16. aug. Ta oli sünd. 15. märtsil 1898.

Ingrid Juhkam suri 25. aug. Kalifornias. Ta oli sünd. 29. nov. 1932 Belgias.

Karl Eduard Ploom suri 13. sept. Ta oli sünd. 5. aug. 1908.

Ellen Sild suri 3. sept. Ta oli sünd. 21. jaan. 1910.

Johannes Soppi suri 15. sept. Göteborgis. Ta oli sünd. 27. juulil 1918.

Peeter Käis suri 3. sept. Torontos. Ta oli sünd. 15. dets. 1900 Põlvas.

Elmar Triumph suri 19. sept. Chicagos. Ta oli sünd. 11. dets. 1907 Tallinnas.

Meta Helena Paasian suri 5. sept. Södertäljes. Ta oli sünd. 30. juunil 1904 Tallinnas.

Lilli Tammemägi suri 23. sept. Eskilstunas. Ta oli sünd. 13. jaan. 1903 Tostamaal.

Tuuli Ilse Pikati, neiuena Perlus, suri 29. juunil Rocky Point'is USA-s. Ta oli sünd. 13. märtsil 1910 Tarvatu Mustlal.

Spordiveteran Edgar Jõesaar suri 20. juunil Rakveres. Ta oli sünd. 13. juulil 1913.

Enno Ots suri 31. aug. Leicesteris Inglismaal. Ta oli sünd. 4. veebr. 1904 Alatskivil Tartumaal. Ta oli EELK Kesk-Inglismaa Koguduse Nõukogu liige ja end. esimees.

Mirta Koppa, neiuena Teder, suri 12. mail Winnipegis Kanadas. Ta oli sünd. 14. jaan. 1908.

— Kas oleks Solbacka (Stjärnhov) edaspidi mõeldav eestlastele suvise kokkutuleku kohana? Asukoht on ju geograafiliselt üsna sobiv?

— Arvan, et see on ilus ja sobiv koht. Siin olevat 239 voodikohta. Kindlasti on ümbruses veel hotelle ja muid kohti ööbimiseks. See on mõeldav koht, kui tulevad arutamisele näiteks järgmised ülerõtsilised eestlaste päevad.

Küsitles: A.M.

Dr. A. Puksovi Fondi Žürii kauaaegset liiget

prof. dr. Evald Blumfeldt'i

mälestab leinas

dr. A. Puksovi Fond Eesti Üliõpilaste Seltsi juures

Kauaaegset head sõpra

Mart Saar't

mälestavad kurbuses

Aino ja Rein Käser Eili ja Ervin Jüri Nõmmera

Paul Hinnomägi

Reedel, 2. oktoobril maeti Üppständelse kabelis Metsakalmistul Vabadusristi kavaler kolonel Paul Hinnomägi. Põrm asetati perekonna matusepaigas abikaasa kõrval. Matusepaigas pidas õp. A. Kõdar.

Upsala kogudus oli valinud Paul Hinnomägi oma auhiimiks kogudusele „suure armastuse ja ustavusega tehtud töö eest“, nagu vastavas diplomis oli märgitud, mille postuumselt andis pojale üle Upsala koguduse abiesimees Johannes Saks matusekohvil.

Eesti keele kursused Örebro

Õppetöö eesti keele kursustel algas Örebro kõrgkooli ruumes reedel, 2. okt. algajale (A-kursus) ja edasijõudnuile (C-kursus). Edaspidi toimuvad kursused umbes kord kuus reede õhtuti ja laupäev hommikut. Veel on kursustele vabu kohti, mistõttu ka end mitte varem registreerinud keelehuvilised on teretulnud. Õpetajaks on Raimo Raag, kes töötab Upsala ülikooli soome-ugri keelte instituudi juures, (tel. 018/155400). Kohalik kontaktmees Örebro on Jaak Kiviloog (tel. 019/160274).

Sisserändajate küsimused laia foorumi ees

Sisserännuminister
Karin Andersson

Sisserännuminister Karin Andersson oli kaheks päevaks kutsunud Solbackasse kokku umbes sada esindajat sisserändajate probleemide arutamiseks. Kutsutud olid sisserändajate kesksete organisatsioonide, rootsi poliitiliste parteide, ametasutuste ja kommuniidide esindajad. Eestlasist võtsid osa Aksel Mark Eesti Komitee esindajana, Voldemar Kiviaed REE esindajana ning Jaan Vilval Moderaatide partei ja Ida-Euroopa vähemuste referentsgrupi esindajana. Päämisteks küsimusteks olid sisserännanute teise generatsiooni probleemid.

nanute küsimusi väga tõsiselt, mis kajastus ka nõuandvale kogule, kuna ta ise aktiivselt oli kahel päeval küsimuste arutamisel kaasas.

Võime küsida, miks kõne alla võetakse nii väärrika ja suure kogu ees kahel päeval just sisserändajate teise generatsiooni küsimused. Probleem on raske. See on võetud üles ka Valitsuse järgmise majanduseelarvesse.

Kes on teise generatsiooni noored? Noorteks arvatakse 12–25 aastased, kui on noorte organisatsioonidega tegemist toetuste andmisel. Noorteks töötute arvestamisel arvatakse 16–24 aastased. Noorte ja teise generatsiooni mõistet piidsid defineerida fil.dr. Yngve Lithman ja Jonas Widgren. Teise generatsiooni noori on Rootsis umbes 300.000, see on 15 % kõikidest sellesse vanuse gruppi kuuluvatest lastest-noortest. Olgu märgitud, et neist noortest on 85 % rootsi kodakondsuses.

Teise sisserändajate generatsiooni juures suureneb kuritegevus, ületades kaugel esimese generatsiooni ja ka keskmise rootslaste kuritegevuse. See teebki probleemi arutamise ja uurimise oluliselt tähtsaks. Miks? Mis on põhjused? Sellepärast oli kohal ka Riigipoliitsei esindaja. Silmapaistvalt oluline on kool. Paljud ei suuda sammu pidada teistega ning paljudel jääb kool pooleli. Võõrad olud, keele- raskused.

Mis teha? Rahvaülikooli kursused vähemuste keeltes, et saada vastava keeleoskusega õpetajaid erirühvuste noortele.

Õpinguid. Neid on hää eduga propageerinud Eesti Komitee ja omab selles osas suuri kogemusi. Õppematerjali soetamine, noortele õppe- ja lugemisraamatud. Kõigiks neiks aktiviteetideks on võimalik saada riiklikku toetust.

Arutati veel kultuurilise tegevuse aktiviseerimise võimalusi. Perekindlikud olud on väga olulised. Sisserändajatel tekib perekondlike probleemide generatsioonide vahel. Oluline on ka nn. identuse küsimus. Esimesel generatsioonis on selge, kuhu ta kuulub. Teisel generatsioonis aga on see ülimalt ebaselge. Identus on õrn küsimus, see on kellena teised sind käsitlevad.

Tähtis on ka traditsioon, näiteks ikka veel Rootsis akadeemikute lapsed saavad akadeemikuks. Sisserändaja tahab tõusta sotsiaalselt ja majanduslikult. Tihti aga unistused-kavatsused ei täitu. Tulemuseks on konflikt ja enda süüdistamine.

Eestlaste kogemusi ja soove, nii Eesti Komitee kui ka REE seisukohalt, esitas Voldemar Kiviaed. Ta andis ülevaate meie paguluse tuleku põhjustest. Meile ei ole enam aktuaalsed teise generatsiooni probleemid, kuna oleme juba kolmandas generatsioonis. Selle tõttu on aga meie mured ka hoopis komplitseeritumad. Ta märkis

Raamat on ju ka odav – 50 kr.
A. M.

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse esinduskogu koosolekul käesoleval aastal. Vasakult: E. Põdra, A. Vöting, A. Sagim, Alide Martinson, H. Maandi, M. Juhkam, G. Ränk, H. Mark, R. Norvell, H. Iir, E.J. Nõmmela, L. Karupää, R. Puusepp, S. Hanson, A. Mark, A. Kriisa, Virge Hint, E. Aibast. Pildilt puuduvad: R. Asu, A. Horm, K. Lepik, Arvo Mägi, T. Oja, I. Paljak, G. Peet, E. Penno, Sigrid Põdrus, L. Rannaleet, P. Selli, J. Äro ja A. Ventsel.

Kes Kus?

* Tekn. dr Ervin Pütsep koos abikaasaga lendab pühapäev, 11. okt. Austraaliasse, et võtta osa 22. rahvusvahelisest haiglate kongressist. Dr Pütsep peab oma sektioonis esimese peaettekande teemal „Handikappidega patsientide vajaduste mõju haiglate kujundamisele“. Teine peaettekanne on leedi Hamiltonil Inglismaal.

* Vanema generatsiooni silmapaistvaid kujureid tallinlane Juhan Raudsepp viibis mõnenädalasel külaskäigul Stockholmis.

* Maimu Leesi Stockholmis tähistab 13. okt. oma 60. sünnipäeva. Juubilar oli pikemat aega Eesti Maja perenaine ja on alati olnud valmis abistama kaasmaalasi ja eesti organisatsioone neile tähtsate sündmuste puhul.

Leinateateid

Olev Salum surnud

Hambaarst Olev Salum suri 2. okt. Stockholmis lähedal Danderydi haiglas.

Ta oli sünd. 1. apr. 1918 Petrogradis, kust perekond opterus kodumaale. Olev Salum lõpetas Võru gümnaasiumi ja EV Sõjakooli lipnikuna. Õppis Tartu Ülikooli Kehalise Kasvatuse Instituudis. Võitles major Lindpere pataljonis kuni Rootsi põgenemiseni 1944.a. sügisel. Lõpetas 1952. a. Stockholmis Hambaarstide Ülikooli ja töötas Stockholmis, kuni mõne aasta eest haigus sundis ta koju jääma. Akad. kuulus Korp! Frat. Estica vilistlaskonda.

Lähematen leinavad abikaasa kahe tütre, sugulased ja suur sõprade pere, keda tal oli kerge võita oma sõbraliku ja elurõõmsa olekuga.

ka meie koolidele tekkivaid raskusi uue tootse määrase puhul.

Eesti Komitee pikka märgurkirja tööjõudude küsimuses Sisserännametele on hää poolehoiuga toetanud siähne peadirektor Thord Palmund kirjas Tööturuministeeriumile.

Päikesepaistelised sügispäevad Solbackas olid huvitavad ja ka õpetlikud.

Aksel Mark

STOKHOLM

EELK Peapiiskoplik Kogudus

Jakobi kirikus

Pühapäev, 11. okt. kell 14.00 peapiiskop K. Veem.

Pühapäev, 18. okt. kell 14.00 õp. U. Wilund.

Pühapäev, 25. okt. jumalateenistus ei toimu. TV näitab jumalateenistust kell 9.00.

Eesti Kultuuri Koonduises registreeritud üritused

Ruho Tippo fo tode näitus Eesti Majas.

Laup., 10. okt. kell 18.00 Tallinna Prantsuse Lütseumi 60. aastapäeva pidulik koosviibimine end. õpilaste ja õpetajatega koos külalistega Eesti Majas. Lähemad teated 08/47 98 50 Ellen Villomann.

Pühapäev, 11. okt. kell 13.00 ABF-maja Z-saalis Göteborgi Eesti Selti Teatri külalisetendus. Kavas on Oskar Lutsu „Tagahoovis“.

Kolmapäev, 14. okt. kell 17.00 Eesti Komitee Naisseltsiooni koosviibimine koos külalistega Eesti Majas.

Reedel, 16. okt. kell 18.00 EKK korraldusel Eesti Majas Arno Vihalemma õhtu koos Vihalemma tööde näituse avamisega.

Laupäev, 17. okt. avatakse Endel Kõksi motiivtööde „Hobused“ näitus Valis-Eestis, Lilla Nygatan 8. Näitus kestab 4. novembrini.

Pühapäev, 18. okt. Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi end. õpilaste kokkutulek Eesti Majas.

Pühapäev, 25. okt. „Triinu“ aastapäeva tähistamine Eesti Majas.

Pühapäev, 25. okt. Eesti organisatsioonide kongress Stockholmis.

Esmaspäev, 2. nov. kell 18.00 EKK korraldusel Eesti Majas Helmer Avasalu tööde näituse avamine.

Pühapäev, 15. nov. kell 14.00 Eesti Majas Aino Järvesoo maalide näituse avamine.

Pühapäev, 15. nov. kell 16.00 Eesti Komitee Naisseltsiooni koosviibimine koos külalistega Eesti Majas. Kõneleb dirigent Neeme Järvi.

Reedel, 20. nov. kell 18.00 Eesti Majas Eesti Kultuuri Koonduise kultuuriõhtu.

Laupäev, 21. nov. avatakse Eugen ja Sven Kase viimase aja tööde näitus Valis-Eestis, Lilla Nygatan 8. Näitus kestab 9. detsembrini.

Reedel, 27. nov. Eesti Maja Klubi koosviibimine. Ettekanne ja filminäitamine – dipl. ins. Lembit Pürge.

Arno Vihalemma õhtu

Reedel, 16. okt. kell 18.00 toimus Eesti Majas Kultuuri Koonduise korraldusel Vihalemma õhtu.

Kavas on Arno Vihalemma graafiliste tööde näituse avamine ja ettekanded. Avasõna – Maia Mathiesen. Arvo Mägi kõneleb Arno Vihalemma luulest. Uno Tõnissoo esitab Arno Vihalemma luuletusi. Muusikalises osas esitavad Alfred Pisuke ja Martin Krooni mõned Bela Bartóki duodest kahele viiulile.

Rootsi kommunistid luubi all

SKP SP-SKA-SF-RS-VK-KFML-MLK-FK-VPK-KFML(r)-SKU(ml)-SKS(ml)-MLF-SKP-MLK-MLK-KEG-SKF(ml)-KPMK(r)-SKA-RM-RMF-KAF-SRAF

Kas on see tšifferitelegramm? Oo ei, need on rootsi kommunistlike parteide nimelühendid viimaste aastakümnete jooksul. Neile tuleks veel lisada kommunistlike noorteorganisatsioonide niitsiaaliid: SKU-DU-VUF-RU-KU jne.

Ja neile on sisulist analüüsi teinud Anders Johanson ja Andres Käärk raamatus „Husbondens rost – en kritisk granskning av den svenska kommunismen“ (Peremehe hääli kriitiline vaatlus rootsi kommunismist). Neile kahlele on kaastõoga lisa annud Lars Carpelan, Thomas Duffy, Håkan Holmberg, Anne ja Ulo Ignats, Rolf-Erik Roman ja Åke Wredén. „Upsala Nya Tidningi“ veergudel (1.9.81) on raamatut põhjalikult tutvustanud Alexander Hildebrand ja leidnud, et see täidab olulise tühiku rootsi poliitilises kirjanduses.

Vene kommunismile on rootsi mõttekaaslastil tihti olnud raske solidaarne olla, aga seda on siiski tehtud, mõnikord vaid mokaot-sast kritiseerides. Rootsi kommunistlikud parteid on järjest rohkem irdunud töölistest ning järjest enam muutunud akadeemiliste ekstremistide parteideks. Ja sellisena muutunud eriti hädaohtlikuks, kuna on niivisi saavutanud suure mõju raadios, TV-s, ajakirjanduses.

Ka on kommunistid olnud osavad ärakasutama aatomenergia opositsiooni, rahuliikumisi, mil-

joogruppe jne. Arvestades, et Rootsis saavad kommunistid valimistel umbes 300.000 häält, siis on see küllaltki mõtlemapanev hulk. Niipalju on neid, kes demokraatiat on valmis diktatuurile ohverdama. See on umbes 5% hääletajast. Tuleb pidada meeles, et ka Lenin tuli Venes võimule sama väikese poolehoidjate hulgaga. Eestis saavutasid vene tankid võimu veelgi vähema seljatagusega. Seda tuleks ka rootslastel meeles pidada.

„Peremehe hääli“ on kasulik raamat mittekommunistidele, et nad ei alahindaks kommunistide ohtu. See on kasulik ka kommunistidele, et nad seaksid endale küsimuse, kas ma tööpoolest tahan, et Rootsis saaks venelik Nõukogude-Rootsi?

Raamat on ju ka odav – 50 kr.
A. M.